

... سیر کامل واحد راهنمایی ...

مقدمه

الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد و آله الطاهرین همانطور که می دانیم اسلام آخرین دین الهی بوده و دارای برنامه ای جامع و کامل می باشد که از قبل از تولد و تا پس از مرگ برای انسان برنامه ای منظم و مرتب دارد، و در هر سن و سال به آدمیزاد کمک می کند تا مراحل رشد و ترقی را طی نموده تا به قرب و رضوان خدا که بهترین نعمتها برای انسان باشد برسد، منتهی نکته ای که وجود دارد این است که آموزه های اسلام را نمی توان هر طور که خواست و به هر نحو که شد به مخاطبین انتقال داد چرا که امکان دارد علاوه بر آنکه باعث جذب و پذیرش به اسلام نشوند باعث انزجار و دوری آنها نیز بشود این مطلب نسبت به سنین نوجوانی و جوانی حساسیت بیشتری دارد، از سوی دیگر دشمنان و کشورهای استعمارگر آداب و فرهنگ خود را در قالب های مختلف و بفرموده رهبر معظم انقلاب بصورت شیخون فرهنگی به جامعه اسلامی ما انتقال می دهند که باعث ناهنجاریهای زیاد و فاصله چشمگیری با آداب و فرهنگ اسلامی و ملی ما نیز می شود و لذا بر آن شدیم که تجارب چند ساله خود را در مقطع نوجوانان به رشته ی تحریر در بیاوریم از آنجا که احساس می شد سن نوجوانانی دارای روحیات مختص به خود بوده و هر کسی نمی تواند با آنان حشر و نشر داشته باشند و به آموزش صحیح آنها بپردازد لازم است متریان تربیتی حتماً قبل از فعالیت با این سن از نکات مهمی آگاهی داشته باشند که آنها را در ضمن نوشته خود آورده ایم.

جزوه ای که پیش رو دارید دارای سه بخش است که در بخش اول به برخی توضیحات کلی و ویژگیهای یک مربی نمونه و اصول تربیتی که در هنگام فعالیت به آنها نیاز است پرداخته شده است.

و در بخش دوم مراحل کار با نوجوانان از هنگام جذب، تثبیت و رشد آنها و مراحل و زمانبندی آنها در نظر گرفته شده است.

و در بخش سوم به اردوها که نقش بسیار مهم در تربیت نوجوانان دارد همراه با نکات مهم و قابل توجه در اردو ها پرداخته شده است.

ضمناً این نوشتار بیشتر برای کار و فعالیت در مساجد، حسینیه ها و مراکز دینی مناسب می باشد هر چند که نکات کلی آن برای همگان مفید است

و در آخر ان شاء الله این وجیزه مورد رضایت حق قرار بگیرد.

و من الله توفیق امیر حسین مهدی پور

بخش اول

واحد راهنمایی

اهداف

ویژگی های مرییان تربیتی

اصول تربیتی

واحد راهنمایی

واحد راهنمایی یکی از واحدهای مهم در مسجد و مانند آن است که با کادری با تجربه در زمینه تربیت نوجوانان (۱۲ تا ۱۵ سال) فعالیت می کند. این واحد پس از تشکیل کادری قوی اقدام به جذب نوجوانان کرده و پس از آن فعالیت های خود را در تثبیت و رشد متمرکز می کند. نوجوانان در طی حضور خود در دوره راهنمایی علاوه بر فراگیری علوم و فنون مورد نیاز دارای روحیات قوی ایمانی شده و آماده ورود به مقطع متوسطه می شوند.

اهداف واحد راهنمایی :

۱- جذب نوجوانان به مسجد

۲- تربیت افرادی پرهیزکار، عاقل، عالم، مؤثر و با نشاط

۳- آموزش و نهادینه کردن روحیه بسیجی

۴- ایجاد زمینه برای متخلق شدن به اخلاق اسلامی و متشروع شدن به احکام اسلامی

۵- رساندن نوجوانان به حد مطلوبی از سطح علمی و درسی

۶- کشف و شناسایی استعدادهای نوجوانان و پرورش آنها

۷- بطور کلی تربیت شخصیتی کامل (شخصی معنوی، پرسشگر، شجاع، اهل مشورت، خوش اخلاق، با همت و ...)

ویژگیهای مربیان تربیتی (نوجوانان)

یک معلم و مربی تربیتی باید دارای خصوصیات باشد تا در امر تربیت دچار مشکلات و موانع نشود، و در زیر به بعضی از آنها که اهمیت بیشتری دارند اشاره می شود.

۱- شناختن قدر و منزلت معلمی و مربی :

معلم و مربی باید قدر و منزلت خویش را بشناسد، قرآن می گوید: کار معلم، کار خداست، نقش او، نقش انبیاء و نقش همه کتابهای آسمانی است، یک معلم باید توجه داشته باشد که بسیار می تواند کار کند و نه تنها می تواند افراد شایسته و صالح را تحویل جامعه بدهد، بلکه حتی می تواند افراد غیر صالح را صالح نماید و قوانین طبیعی را خنثی

کند . مثلاً معلم می تواند اثر قانون وراثت را خنثی کند . اگر نوجوان یا جوانی از نظر وراثتی آلوده باشد یا اینکه از نظر محیط خانوادگی آلوده باشد ، معلم کاردان و شایسته می تواند این ناشایسته را شایسته کند، این منزلت دنیایی معلم است اما از نظر پاداش و ثواب اخروی بدانید که هیچ عبادتی بالاتر از تعلیم و تعلم نیست و پیامبر اکرم (ص) به امام علی (ع) می فرماید : « لان یهدی الله بک رجلاً خیر لک من الدنيا و ما فیها » یا « لان یهدی الله بک رجلاً خیر مما طلعت علیه الشمس » اگر یک کلاس دینی تشکیل شود ، در روایات می خوانیم که ملائکه می آیند و بالهایشان را می گسترانند تا افراد روی آنها بنشینند ، بعد به آسمان می روند و افتخار می کنند که بال آنها فرش جلسه تعلیم و تعلم شده است.^۱

۲- نیت والا و اخلاص در عمل

اگر کسی می خواهد کارش برای جامعه مفید و پربرکت باشد باید با اخلاص باشد ، اگر بتوان به اعمال خود رنگ خدایی داد (صبغه الله و من احسن من الله صبغه و نحن له عابدون) بقره ۱۳۸

آنگاه یک سلام یک دلجویی یا جواب دادن به سوال نوجوان و بالاخره یک خدمت بسیار کوچک، ممکن است به اندازه ای ثواب داشته باشد که بهشت را بر شما واجب کند به قول علامه طباطبایی - رضوان الله تعالی علیه - « این خلوص اکسیر عجیبی است به هر چیز بخورد - ولو آن چیز کوچک باشد - آن را ارزشمند می کند »^۲

۳- دارا بودن سعه صدر و حوصله لازم

از ویژگیهای معلم خوب داشتن سعه صدر و اعصاب قوی و حوصله لازم است یعنی باید توانایی پشت سر گذاشتن مشکلات و قدرت مقابله با مصائب و شدائد را داشته باشد در روایات آمده است که علی (ع) فرمود : « آله الریاسه سعه الصدر » یعنی کسی که مسئولیت می پذیرد باید سعه صدر داشته باشد .^۳

۴- خداوند را ناظر بر جزئیات اعمال خویش دانستن :

در نظام اسلامی در تمام مراحل زندگی و در تمام جزئیات امور، خداوند ناظر بر اعمال انسانهاست . « هو معکم اینما کنتم » (حدید ۴) و در جای دیگر می فرماید : « نحن اقرب من جبل الوریث » (ق آیه ۱۶) ، آثار فراوان تربیتی این مسئله بر هیچ کسی پوشیده نیست.^۴

^۱ ویژگیهای معلم خوب - آیت الله مظاهری درس اول

^۲ همان درس ۸

^۳ همان درس ۷

^۴ جزوه درسی تعلیم و تربیت ، رضا محمدی

۵- عمل به قولها و تعهدات

وفای بعهده و پیمان یکی از فرائض و از جمله آداب معاشرت و حسن سلوک به شماره می رود ، قرآن مجید یکی از ویژگیها و خصوصیات افراد با ایمان را وفای به عهد می داند و می فرماید: « و الذین هم لامانانهم و عهدهم رائون » یعنی مؤمنان آنها هستند که امانتها و عهد خود را مراعات می کنند . به خاطر اهمیت فوق العاده ای که وفای به عهد دارد در تعلیمات اسلامی آمده است هر کس بخواهد به دیگری وعده ای بدهد باید در موقع دادن تعهد، قدرت خود را ارزیابی کند که آیا می تواند به وعده ای که می دهد وفا کند یا نه در صورتی که توانایی ندارد وعده ندهد و اگر تعهد داد تا آخر پایش بایستد.^۱

۶- پرهیز از محرّمات ، مکروهات و عمل به واجبات و مستحبات

یک مربی باید تا آنجا که می تواند خود عامل به احکام و دستورات دین باشد تا مربی هم اینگونه تربیت شود مثالی است معروف که می گویند اگر مربی مکروهی انجام دهد متربی دچار گناه می شود و لذا بهتر است که مربی خود عامل باشد به احکام الله « گناه به طور کلی اثر تخریبی عجیبی بر شخصیت انسان دارد . بویژه برای مربی و معلم ، گاهی ممکن است یک گناه دستاورد تربیتی یک عمر انسان را هدر دهد . شهید ثانی (ره) دوری از گناه را سبب تقویت حافظه می داند . با توجه به همین نقش حساس گناه در مورد عالم است که امام صادق(ع) می فرماید : « یغفر للجاهل سبعون دنبا قبل ان یغفر للعالم ذنب واحد ».^۲

۷- لزوم هماهنگی قول با فعل

۸- جذابیت در گفتار و کردار

۹- قاطعیت در حد لزوم

۱۰- نظم در کارها

۱۱- آشنایی با زبان مخاطب (یک مربی باید اطلاعات اولیه یک نوجوان را بداند و با روحیات و خلق و خوی او آشنا باشد تا بتواند با زبان او با او صحبت کند و مفاهیم دینی را با زبان خودش به او منتقل کند .

۱۲- متانت در برخورد و حفظ حریم معلمی

۱۳- وجود محبت لازم در امر تربیت

^۱ اخلاق عملی ، مهدی کنی ، درس ۱۹
^۲ جزوه تعلیم و تربیت رضار محمدی

۱۴- دارای روحیه ای انتقاد پذیر و اهل مشورت و روحیه ی تعاون

۱۵- توانایی ایجاد ارتباط با نیروها و القای روحیات معنوی و مبانی اعتقادی را داشته باشد ضمن اینکه خودش معتقد به مبانی اعتقادی اسلام و انقلاب ، و تقید به موازین شرعی باشد .

اصول تربیتی

در امر تعلیم و تربیت نوجوانان مجموعه ای اصول تربیتی وجود دارد که رعایت آنها مانند نقشه ی راه بوده و موجب پیشرفت سریع در اهداف می شود که عبارتند از:

۱- احترام و شخصیت دادن به افراد

انسان همچون سایر موجودات دارای غریزه حب ذات است. بر این اساس یکی از راههای تربیت انسان بزرگداشت او و توجه به شخصیت و تکریمش می باشد که چون این تکریم سبب ارضای غریزه مذکور می شود مورد استقبال او قرار می گیرد . او سعی می کند کاری کند که مورد ستایش اطرافیان بویژه مربی واقع شود و از کار ناپسندی که به شخصیت او ضربه می زند و از عزت و محبوبیت او می کاهد و باعث تحقیر او در خانواده و اجتماع می شود اجتناب کند.^۱ تکریم شخصیت فرد و یا افراد از سوی مربی دارای سه پیامد مهم است که هر یک از آنها برای مربی ، در راستای تأثیر گذاری داده های تربیتی خود ، از عوامل عمده به شمار می رود :

الف : این عمل تا حد زیادی اعتماد به نفس را در مرتبی برانگیخته و تقویت می کند و او را با ارزش وجودی خویش واقف می سازد ، و این امر ، همچنان که می دانیم ، سنگ اول بنای تربیت است .

ب) این روش ، موجب می شود تا اعتماد شخص مورد تربیت به مربی خود جلب گردد و موجب او در دلش جای گرفته و او را دلسوز و علاقه مند به سعادت و سرنوشت خود بداند و در نتیجه داده های تربیتی او را با علاقه مندی و اشتیاق پذیرا باشد .

ج) در بسیاری از افراد که هنوز مایه های ایمان و اعتقادی آنان بارور نگردیده و هنوز مراحل ابتدایی و تکوین خود را می گذارند ، انگیزه عمل صالح و کار خوب ، ضعیف و کم رنگ است و لذا برای ایجاد انگیزه حرکت و عمل در این گونه اشخاص ، از نقش تشویق ، تمجید نمی توان غافل بود.^۲

^۱ جزوه تعلیم و تربیت ، رضا محمدی
^۲ روشهای تربیت ، سید مهدی موسوی کاشمیری

۲- الگودهی و توجه به الگوهای انسانی (روش الگویی)

« کونوا دعاه الناس باعمالکم و لاتکونوا دعاه بالستکم »^۱ مردم را با رفتار خود به سوی حق دعوت کنید نه با زبانهای خود این سخن که به عبارتهای گوناگون از معصومین نقل شده بیانگر اهمیت ارائه الگو و اسوه تربیت است. با توجه به وجود غریزه نیرومند تقلید در انسان، یکی از بهترین روشهای تربیتی این است که انسان در عمل مربی دیگران باشد. این نقش به ویژه در افرادی از قبیل مربی، معلم، والدین و روحانی بسیار حساس تر می باشد و متعلم معلم را موجود ایده آل خود می پندارد خود آگاه و ناخود آگاه از او تقلید می کند. حتی در امور جزئی از قبیل سخن گفتن، لباس پوشیدن، راه رفتن و ... اینجاست که نقش مربی و معلم آشکار می شود و باید مواظب تمام حالات و اعمال و رفتار خود باشد، حتی در امور ریز و به ظاهر غیر قابل توجه بهترین و متعالی ترین الگوها، مربیان بشریت یعنی پیامبران و ائمه (ع) می باشند که دیگر مربیان باید زندگی خود را بر سیره و روش آنان منطبق سازند. قرآن کریم می فرماید: «لقد کان فی رسول الله اسوه حسنه»^۲ یعنی «به درستی که رسول خدا الگوی نیکویی برای شماست». و بعد از پیامبر (ص) اهل بیت (ع) او الگو راهنما و سرمشق مردم می باشد. بعد از اهل بیت (ع) علماء نقش الگویی دارند همچنین افرادی که عناوین خاصی دارند از قبیل رهبران، شهدا، و... البته باید توجه داشت که الگو دو جنبه دارد. مثبت و منفی، اگر مربی یا عالم صفت ناپسندی نیز داشته باشد برای دیگران الگو قرار می گیرد.^۳

و در آخر اینکه نقش الگو اینست که به مربی می فهماند وصول به رشد و کمال همچنان که برای او (الگو) میسر شد، برای من نیز ممکن است، و نیز از باب «ره چنان رو که رهروان رفتند» او را از تردید و سرگردانی در انتخاب مناسب ترین و نزدیکترین راه نجات می دهد و موانع و پیچ و خمهای دشوار و رموز موفقیت اسوه و مجموعه های راهگشای او را در اختیار گرفته و در پیش روی خود قرار می دهد.^۴

۳- تغافل و چشم پوشی از خطاها در موارد لازم

یکی از روشهای مهم تربیتی تغافل است یعنی مربی که از نقائص و معایب مربی آگاه است تظاهر به غفلت می کند. تغافل باعث می شود مرزهای حرمت بین او و مربی محفوظ بماند. اگر مربی احساس کند که دیگر تمام خطاهایش نزد مربی افشا شده است و دیگر چیزی نمانده که برملا نشده باشد حدود از بین رفته و تربیت در مخاطره قرار گرفته است. بنابراین مربی باید با تغافل حرمت و قدر خود را محفوظ بدارد. در حدیث آمده است: «عظموا اقرارکم بالتغافل نحن الدنی من الامور» یعنی قدر خود را با تغافل ورزیدن در امور جزئی و پست بزرگ دارید.^۵

^۱ محدث عباس، قمی، سفینه البحار ج ۲ ص ۲۷۸

^۲ احزاب ۲۱

^۳ جزوه تعلیم و تربیت رضا محمدی

^۴ روشهای تعلیم و تربیت سید مهدی موسوی کاشمیری

^۵ جزوه تعلیم و تربیت رضا محمدی

خطرناکترین لحظه در امر تربیت ، لحظه ای است که مربی خود را از فرو پوشیدن خطای خویش بی نیاز ببیند و از برملا کردن آن ابایی نداشته باشد . تغافل ، تدبیری برای پیشگیری از وقوع چنین لحظه ای است . به کار زدن این شیوه ، مانع از آن است که احساس عزت فرد ، با بالجمله زایل شود .

مربی نباید به این وسوسه تن دهد که قبول توجیه ها و عذر تراشیهای متربی فطانت وزیرکی او را در نزد متربی خدشه دار خواهد ساخت . پیامبر(ص) آن قدر در پذیرش عذر تراشیهای منافقینی که به ظاهر مؤمن بودند ، پیش رفت که آنان وی را به طعنه « گوش شنوا » (حاکی از ساده لوحی) می نامیدند . (یقولون هو اذن قل اذن خیر لکم توبه : ۶۱) . کوشش مربی برای آن که از خود چهره ای زیرک ، هوشیار و فریب ناپذیر جلوه دهد ، کوشش بی فرجامی است ، این زیرکی ، بیش از آن که سازنده باشد گریزاننده است حل و فصل مسائل فی مابین آدمیان ، همچنان که محتاج زیرکی است در گرو تغافل نیز هست . پس تغافل علاوه بر آن که نشانه بلاهت و سادگی مربی نیست ، مایه بزرگواری او نیز هست.^۱

۴- محبت ورزی (وجود محبت لازم در امر تربیت)

یکی از روشهای سودمند در تربیت ، استفاده از روش محبت است که آثار مفید فراوانی داد مطالعات روانشناسی ثابت کرده است که محبت مهم ترین عامل سلامت روح و روان کودک و نوجوان است همچنان که عدم آن موجب ناهنجاریهای روانی شده و زمینه آشفتنگی های اجتماعی فراوانی را فراهم می سازد . در بهره گیری از روش محبت باید مراعات کرد که : الف) محبت حقیقی باشد نه تصنعی ب) محبت ابراز و آشکار شود فقط درونی نباشد بلکه در عمل هم مشخص باشد ج) به خاطر ویژگی جسمانی موجود در متربی نباشد (بلکه به جهت فضایل روحی باشد) د) بین افراد تبعیض در محبت نباشد ه) شیوه اعمال محبت بر حسب سنین مختلف و متفاوت است . و) محبت نباید مانع از امر و نهی شود . از طرفی باید توجه داشت افراط در محبت مطلوب نیست ، زیرا ممکن است موجب شود که متربی لوس و از خود راضی و یا شدیداً وابسته و غیر مستقل بار آید.^۲

۵- از عامل تشویق بیش از تنبیه استفاده شود .

یکی از روشهای مهم در تربیت اسلامی روش تشویق است که این مسئله تنبیه نیز در تعلیم و تربیت اسلامی از جایگاه خاصی برخوردار است . اصولاً اساس کار انبیاء (ع) بر تبشیر و انذار قرار داشت . البته از نظر تربیت اسلامی تشویق و تبشیر مقدم و بیشتر بر تنبیه و انذار است . انسان ذاتاً تمایل دارد که مورد تشویق و تحسین قرار گیرد و باید از این تمایل که ریشه در گرایش کمال و جودی انسان دارد در راه تربیت بهره برداری کرد . چه بسا یک آفرین و یک احسن ، فرد را به جنب و جوش واداشته و او را به انجام کارهای پسندیده تشویق کند .

^۱نگاهی دوباره به تربیت اسلامی- خسرو باقری
^۲جزوه تعلیم و تربیت رضا محمدی

در آزمایشی که از عده ای دانش آموز به عمل آمد آنها را به چند گروه تقسیم کردند . گروهی که مورد تشویق قرار می گرفتند ، روز به روز پیشرفت می کردند ولی سایر گروهها (که مورد تشویق نبودند و یا ملامت می شدند) چنین نبودند.

در تشویق نکات زیر باید مراعات شود :

عمل نیک شخص مورد تحسین قرار گیرد - - نه شخص او به خاطر ویژگی جسمانی

- علت تشویق معین شود

- فرد احساس کند که تشویق حق اوست

- تشویق صورت رشوه به خود نگیرد

- تشویق گاه به گاه باشد نه دائماً

- تشویق در حضور جمع انجام گیرد .

- از حد لازم تجاوز نشود که سبب غرور می شود

- تشویق وسیله است و نباید تبدیل به هدف وغایت شود

- تشویق مناسب با سن ، متفاوت می شود .

تنبيه نیز یکی از روشهای تربیتی است که معمولاً مکاتب تربیتی دچار افراط و تفریط شده اند ولی مکتب اسلام در این زمینه در حد اعتدال و حد وسط را برگزیده است ژان ژاک روسو معتقد است که در تربیت کودکان نیاز به تنبیه و مجازات نیست هربرت اسپنسو نیز بهترین وسیله تنبیهی را این می داند که فرد نتیجه کارهای خود را به طور طبیعی ببیند و از طرفی بعضی راه افراط را در پیش گرفته اند و تنبیه های زیانباری را در راه تربیت پیشنهاد می کنند ولی اسلام حد متعادل را پیشنهاد می کند . شخصی خدمت امیرالمؤمنین (ع) شکایت کرد که پسر (شلوغ و بی تربیتی) دارم . حضرت فرمود او را نزن ، با او قهر کن ولی قهر را طولانی کن و خلاصه اینکه اسلام تنبیه را رد نمی کند .

نکاتی که باید در تنبیه مورد توجه قرار گیرد :

- تنبیه بدنی تجویز نمی شود

- تنبیه آخرین روش تربیتی است

-در جمع اعمال نشود .

- علت تنبیه قبلاً کشف شده و طرف را متوجه آن نموده باشیم

- عمل بد متربی باید مورد تقبیح قرار گیرد نه شخصیت او

- از زیاده روی خود داری شود .

- در هنگام تنبیه خوب است دیگری واسطه شود تا تنبیه انجام نشود .

- تنبیه به صورت مضاعف نباشد (یعنی متربی هم از برنامه های مورد علاقه ی خود محروم شود و هم ملامت و سرزنش شود و ...) ^۱

۶- پرورش فکر و تعقل

صرف فراگیری دانش و دارا بودن مقداری محفوظات از نظر اسلام کافی نیست؛ بلکه باید پرورش عقل و تفکر نوجوانان نیز مورد توجه قرار گیرد . البته تفکر و تعقل بدون تعلیم امکانپذیر نیست بلکه مایه اصلی آن را تعلیم تشکیل می دهد ولی فراگیری دانش زمانی مفید واقع می شود که بر روی آن تفکر و تعقل انجام گیرد.

۷- مواجه شدن با سختیهای اجتناب ناپذیر در زندگی . (ابتلاء)

براساس این روش ، مربی باید متربی را در کام عمل بیفکند تا او خود، پستیها و بلندیها را زیر پا بگیرد و با خوشیها و ناخوشیها درآویزد و در هر یک ، توانهای معینی را در خویش پدید آورد .

۸- دادن تکلیف در حد ظرفیت افراد (تکلیف به قدر وسع)

انسانها وسعهای مختلفی دارند ، هم از حیث فهم و هم از حیث عمل این روش بیانگر آن است که مربی در مواجهه با متربی ، باید چیزی بگوید که در طاقت فهمی او باشد و چیزی بخواهد که در طاقت عملی او باشد (لایکلف الله نفسا الا ما آتاها » (طلاق ۷)

۹- اهمیت دادن به پیشنهادها ی نوجوانان

با اهمیت دادن به پیشنهادها ی نوجوانان و بکار بستن آنها احساس می کنند که از

^۱جزوه درسی تعلیم و تربیت رضا محمدی

آن ها کاری بر می آید و کم کم امکان بروز تواناییهای مرتبی فراهم می آید و این باعث فعال شدن و رشد بیشتر او می شود .

۱۰- با توجه به تدریجی بودن امر تربیت رساندن مفاهیم به تدریج

همانطور که خداوند در امر تربیت مردم و تکمیل دین مبین اسلام به صورت تدریجی طی ۲۳ سال اقدام به این کار کرد یک مرتبی و نوجوان هم باید به همین صورت رشد کند یعنی به صورت تدریجی و لذا مرتبی نباید مفاهیم و مطالب بسیار زیاد را در زمان کم به مرتبی برساند بلکه می بایست نگاهی تدریجی به رشد مرتبی داشته باشد و متناسب با حال او اقدام کند .

۱۱- اهمیت دادن به صحبت های خصوصی و سینه به سینه

با توجه به اینکه مرتبی با تک تک اعضا ارتباطی دوستانه و صمیمی دارد لذا از طرفی اعضا به نکات مثبت عملی مسئول گروه پی برده و وی را الگوی خویش قرار داده و از طرف دیگر مسئول گروه به نقاط ضعف و قوت اعضا آشنا شده و سعی در برطرف کردن نقاط ضعف و تقویت نقاط قوت می نماید .

یکی از راههای مهم و اساسی در رسیدن به این مقصود صحبت خصوصی است که با ظرافت بیان و شخصیت دهی به عضو همراه است و می تواند ارتباط مرتبی و مرتبی را مستحکمتر نماید و مقدمه ای جهت توجه دادن عضو به نقاط ضعف و قوت خویش باشد . باید توجه داشت که نوجوان بدلیل دارا بودن روحیه ی استقلال طلبی در مقابل امر و نهی اطرافیان رنجیده و ممکن است عکس العمل منفی بروز دهد لذا در صحبت های خصوصی حتی المقدور از کلمات آمرانه پرهیز شود و به شکل محبت آمیز نقاط ضعف و قوت بیان شود .

پس از برقراری ارتباط دوستانه مرتبی با اعضا جهت حل بهتر و دقیقتر مشکلات شخصی آنها مرتبی این زمینه را ایجاد نماید که اعضا در رفع مشکلات شخصی خویش به او مراجعه کنند. لازمه این نوع از صحبت های خصوصی چند چیز است :

- ارتباط دوستانه و صمیمی میان مرتبی و مرتبی

- بالا بودن سطح اخلاقی و تجربی مرتبی

- اعتماد نسبی نیرو به توانایی مرتبی در حل مشکلات شخصی وی .

- خارج شدن عضو از حالت بی تفاوتی خویش .

پس از مهیا شدن لوازم فوق به دلیل اهمیت صحبت خصوصی، در صورتی که هنوز زمینه مراجعه اعضاء به مربی ایجاد نشده باشد مربی طی صحبتی با مسئول دوره راهنمایی یا شخصی دیگر از وی می خواهد تا ضمن یک صحبت اخلاقی در گروه اهمیت مراجعه اشخاص به مربی را بازگو و فواید آن را بیان نماید تا شوق و رغبت در اعضاء ایجاد شود.

در صحبت های خصوصی مربی باید به نکات زیر توجه نماید:

الف) به صحبت های عضو کامل و با خونسردی گوش فرا دهد.

ب) راه حل اعضاء را اگر می تواند به طور شفاف بازگو نماید و اگر هم نمی داند با مشورت با شخصی که در آن زمینه ها تجربه دارد بعداً به او منتقل نماید.

ج) در برخورد با مشکلات مرتبی مواظب باشد در گفتار و کردار، وی را تمسخر و تحقیر نکند.

د) اعضاء تمامی مشکلات شخصی و ... خود را می توانند مطرح نمایند مگر گناهان.

مربی در صورت مواجهه با مطرح شدن گناه از طرف عضو برای وی با بیانی امید دهنده توضیح می دهد که بخشش و رفع عقاب گناه به دست خداوند است و ارتباط با خدا نیاز به واسطه ندارد و از تکرار این مطلب وی را منع نماید.

ن) عامل اصلی برطرف شدن مشکلات تربیتی و اخلاقی اعضاء حرکت اخلاقی خود اعضاء می باشد و صحبت مربی محرک و بیدار کننده است.

و) صحبت خصوصی علاوه بر حل مشکل شخصی اعضاء راهی است جهت برطرف نمودن اختلافات اعضا با یکدیگر به گونه ای که دو یا چند عضوی که با یکدیگر اختلاف دارند در یک صحبت خصوصی جمع و مشکل آنان حل و فصل می گردد.^۱

ه) صحبت خصوصی نباید فقط بر محور مشکلات و اشکالات بچرخد بلکه باید گاهی نکاتی باشد جهت رسیدن به رشد و تکامل بالاخص در نیروهایی که اشکالات و مشکلات کمتری دارند باید آنها را در مسیر ترقی هر چه سریعتر، یاری کرد و نوجوانانی که برنامه منظم و اشکالی ندارند صحبت خصوصی باید بر حفظ همین حالت و استمرار آن و از دست ندادن آن و همچنین ظرفیتهای اجتماعی، عبادی آنها را شکوفا کرد. مثلاً اهل نوافل شوند و ...

^۱جزوه مسجد موسی بن جعفر (ع) - کمپلو اهواز

ی) مکان صحبت خصوصی به گونه ای نباشد که صدای آنان به گوش شخص دیگر برسد تا امانت داری مربی تصدیق شود و همچنین جای در بسته و مخفی هم نباشد و باید توجه داشت که به دلیل تقدس و برکت ویژه ، مسجد ، بهترین مکان برای صحبت خصوصی مسجد می باشد.^۱

ط) برای افرادی که مشکلات ظاهری دارند مثلاً حضورشان در برنامه ها ضعیف است در صحبت خصوصی باید ریشه های آن را پیدا کرد و روی آنها صحبت شود .

س) گاهی اوقات صحبت خصوصی باید مانند صحبت آقا امام کاظم (ع) با بشر حافی باشد که با تلنگری به اهداف مورد نظر می توان رسید .

ق) بعضی از محورهای صحبت خصوصی عبارتست از : رفتار با والدین ، حضور در مسجد و برنامه ها ، برنامه ریزی روزانه و درس خواندن ، رفتار در محله و مدرسه ، فعالیتهای او در مدرسه مثل بسیج مدرسه ، پاره ای از نکات که توسط والدین منتقل می شود ، مسئولیتهایی که به او واگذار شده و ...

۱۲- بهترین روش تذکرات اخلاقی شان نزولی است .

مفاهیم اخلاقی را می توان به دو طریق انتقال داد اول اینکه شروع به توضیح یک نکته و صفت اخلاقی مثل صبر و تمام اقسام و نکات آن را بگوییم و دوم اینکه بنابر هر موقعیتی که پیش آمد نکته اخلاقی را بازگو کرد مثل شأن نزول آیات قرآن هر چند که راه اول را نباید بی ثمر دانست ولی راه دوم باعث تعمیق و رسوخ آن صفت در ذهن مرتبی می شود .

۱۳- تکرار مفاهیم اخلاقی لازم است .

از آنجا که مفاهیم اخلاقی می باید بصورت ملکه در روح در بیایند و مرتبی باید آنها را واجد شود لذا لازم است که آنها را تکرار کرد تا بصورت ملکه در بیایند علاوه بر آنکه تکرار باعث حفظ و بقاء آنها نیز می شود .

۱۴- رساندن مفاهیم بصورت عملی و اکتفا نکردن به بیان مطالب .

از آنجا که در بیان مطالب مرتبی فقط آنها را می شنود و معلوم نیست چقدر بتواند آنها را پیاده کند ولی در صورت عملی علاوه بر شنیدن از نزدیک از بکار بستن آنها آگاه شده و بعداً هم می تواند در مصادیق دیگر پیاده کند و کم کم جزء سیره او می شود .

۱۵- عادت دادن به فضائل اخلاقی

^۱جزوه مسجد موسی بن جعفر (ع) کمپلو اهواز

۱۶- از تکرار توبیخ باید پرهیز کرد .

چرا که باعث می شود که متربی یا صبور شود و دیگر از کارهای اشتباه خود ابایی نداشته باشد و یا اینکه باعث کدورت و دوری بین مربی و متربی شده و کار تربیت دچار سختی شود و لذا باید از راههای دیگری کمک گرفت .

۱۷- عدالت در برخوردها

عدم عدالت در برخوردها باعث می شود که متربی دیدی منفی نسبت به مربی پیدا کند و لذا سخنان مربی را آنطور که شایسته است قبول نکند و در آخر او را به عنوان یک الگو و مربی قبول نداشته و کم کم از مسجد و محیط تربیتی دور شود و اگر به مسیر بدی برود هیچ وقت خود را مقصر نمی داند. و معمولاً تا آخر عمر آن بی عدالتی و تبعیض در ذهن او باقی بماند .

۱۸- مشورت کردن با بچه ها و آموزشی عملی مشورت

از آنجا که کلید حل مشکلات و مسائل متربی مشورت و صحبت خصوصی می باشد و خیلی از نوجوانان از جایگاه مشورت آگاه نیستند لذا بر مربی و سرگروه لازم است بصورت عملی مشورت را آموزش دهد و خود با بچه ها به مشورت بنشیند و از ذهن ها و روحيات آنها استفاده کند که با این طریق علاوه بر آنکه به آنها عملاً مشورت را آموزش داده است از عقول آنها و زاویه های دید آنها استفاده برده و در برنامه ها توفیق بیشتری نصیب می شود .

۱۹- تقویت و پرورش تواناییهای اجتماعی

نوجوانان باید بتوانند در اجتماع مفید واقع شوند تا حداقل مفاهیمی را که آموخته اند بتوانند بکار ببندند و لذا در این راستا مربی باید به تقویت و پرورش تواناییهای اجتماعی آنها اهتمام ورزد از باب مثال نوجوان باید بتواند در محیط مدرسه موثر باشد و در آن اجتماع کوچک و همسالان بتواند فعالیتهایی را انجام دهد و مثلاً بسیج مدرسه را فعال کند و یا روزنامه دیواری و ... تهیه کرده و بدین طریق مثمرتر واقع شود .

۲۰- دادن پیامها با زبان بازی

بسیاری از پیامها را می توان به زبان بازی بالاخص در سن اول راهنمایی ارائه داد و زبان بازی زبانی غیر

مستقیم است ولی بسیار مؤثر و همچنین بازیها و تفریحات نوجوانان هم می تواند همراه با هدف و دارای مقاصد باشند و از حالت صرف لغو بودن خارج شود .

۲۱- توجه به هنر و امور اجرایی جهت کشف استعدادها

توجه و پرداختن به هنر در هر سنی مفید و ضروری است چرا که هنر خواست درونی همه افراد است و در سن نوجوانی مهمتر و ضروری تر چرا که باعث شکفتن استعدادها می شود و از طریق هنر می توان بسیاری از پیامها را هم انتقال داد مثلاً سرود بدینگونه است و اگر این بُعد و نیاز نوجوانان پوشش داده نشود زمینه رفتن به کلاسهای غیرمفید فراهم می شود و بالاخص اینکه خانواده ها نیز این نکته را بسیار توجه دارند. و علاوه بر هنر باید به امور اجرائی نوجوان نیز اهمیت داد چرا که یکی از ابعاد رشد متربی رشد فعالیتی اوست و او باید بتواند مسئول خوبی هم شود چرا که عالم بی عمل و مسئولیت ؛ و عدم توانایی در اجرای مسئولیتها متربی را تکبُعدی رشد می دهد .

۲۲- ارتباط با خانواده ها (نوجوانان)

از آنجا که خانواده و والدین رکن اصلی در تربیت می باشد و متربی بیشتر وقت خود را با خانواده می گذارند بسیار لازم و ضروری است که مربی با خانواده در ارتباط باشد تا امر تربیت به سهولت و سرعت بیشتری طی شود . مربی می تواند در امور زیر با خانواده در ارتباط باشد :

- آگاهی دادن به والدین از برنامه های مسجد که می تواند به طُرق مختلفی صورت پذیرد .

- انتقال دادن دو سوبه اطلاعات متربی جهت رشد بیشتر

- درخواست نظارت و برخورد صحیح و مناسب از والدین در امور تربیتی مانند نماز خواندن که اگر اثر متربی در خانه نماز نمی خواند با برخورد های صحیح او را تشویق نمایند و اگر هم نماز می خواند از او قدر دانی و تقدیر شود

- رعایت پاره ای مسائل مهم مثل محرم و نامحرم که والدین حتماً رعایت محرم و نامحرم را داشته باشند و نوجوان را به هر جایی نبرند و او را در معرض هر چیزی قرار ندهند و ...

این ارتباط ها می تواند در قالب صحبت های رو در رو و یا تلفنی باشد و یا در مناسبت های گوناگون مثل افتتاحیه های دوره ها و مناسبت های دیگر صورت پذیرد .

ضمناً نوجوان نباید در مسائل فی ما بین مربی و والدین قرار داشته باشد و بسیاری از نکات باید خصوصی رد و بدل شود تا متربی دست آن دو را نخواند .

و در آخر اینکه هر چه رابطه ی بین خانواده و مسجد و مربی مستحکم تر باشد پشتیبانی والدین از برنامه ها و تشویق نوجوان به حضور در آنها بیشتر شده و زمینه رشد و تعالی را برای نوجوان فراهم می کند و آنوقت است که خانواده ها بسیاری از دید و بازدید ها ، مسافرت ها و ... را با برنامه مسجد و نوجوانشان تنظیم می کنند .

بخش دوم

روش

فعالیت

در

مقطع

راهنمایی

روش فعالیت (تربیت) در مقطع راهنمایی

بطور کلی کار در مقطع راهنمایی در سه مرحله انجام می گیرد که عبارتند از: جذب، تثبیت، رشد. که معمولاً هر نیرو در این مقطع این سه مرحله را طی می کند (مگر نوجوانان که دوره ابتدایی را در مسجد طی کرده باشند که آنها فقط مسیر رشد را می گذرانند و لذا باید برای این قشر از نوجوانان برنامه های مناسب با سطح و حضورشان در مسجد تدوین شود هر چند در بسیاری از برنامه ها با دیگران مشترک هستند و لکن از وضعیت متفاوت آنها نباید غافل بود.)

در زیر مراحل کار در دوره راهنمایی بترتیب زمانی بیان می شود.

مرحله اول: جذب:

در مقوله جذب عناوین زیر مورد بحث قرار می گیرد:

۱- شیوه های جذب

شیوه های جذب نوجوانان به مسجد عبارتند از:

الف) منطقه ای که مسجد در آن واقع شده و به عبارتی دیگر منطقه استحفاظی مسجد که برای توجه دادن این دسته از نیروها به برنامه های مسجد، برنامه های عمومی و جذابی مانند: مسابقات دو میدانی، دوچرخه سواری، کلاسها و مسابقات هنری و... در سطح محله برگزار می گردد و مسئولین جذب با حضور در این برنامه ها نیروها را شناسایی نموده و با ارتباط صمیمانه و سینه به سینه نیروهای قابل جذب را به مسجد دعوت می نمایند و بدین منظور می توان اصل مسابقات و برنامه ها یا اهدای جوایز آن را در مسجد قرار داد.

ب) در مدارس نزدیک مسجد که در این مورد افرادی از کادر تربیتی واحد راهنمایی از طرق مختلف مانند بسیج دانش آموزی، انجمن اسلامی، امور تربیتی و دیگر راههای موجود بعنوان رابط، معلم، مسئول نماز جماعت و غیره وارد مدارس راهنمایی در محدوده مسجد شده و از آنجا به طور مستقیم شروع به جذب نیرو می کنند.

ضمن اینکه در مدارس که پایگاه بسیج موجود می باشد مسئولین مرتبط با آن مدرسه از طریق بسیج دانش آموزی پس از اخذ حکم رابطی وارد مدرسه شده و از طریق پایگاه بسیج مدرسه نیروها را به مسجد دعوت می نمایند. در مدارس که پایگاه بسیج ندارند ابتدا مسئولین گروه با مراجعه به بسیج دانش آموزی حکم تشکیل بسیج را گرفته و بعد از تشکیل آن در مدرسه اقدام به جذب می نمایند. در غیر اینصورت همانطور که ذکر شد از طریق انجمن اسلامی و یا به عنوان مسئول نماز جماعت مدرسه راهنمایی وارد مدرسه می گردند.

نکته خیلی مهم: در برخورد با کادر تربیتی مدرسه پیشنهاد می شود نکات زیر رعایت شود:

- برقرار کردن ارتباطی صمیمی با آنان

- تبیین اهداف فعالیت پایگاه مسجد و نتایج آن

- همفکری و تبادل نظر با اولیای مدرسه

- حتی الامکان برنامه های مسجد مانع از برنامه های درسی و ... مدرسه نشود .

- پوشش دادن و تکمیل بعضی برنامه های مدرسه مثل مراسمات دهه فجر و ...

- تشکر و قدردانی از مسئولین مدرسه در مسجد جهت همکاری

ج) یکی دیگر از راههای جذب ، جذب سینه به سینه و دعوت فردی می باشد به این صورت که هر خود از اعضای مسجد می تواند فرزندان ، نزدیکان و همسایگان و مانند آن را به مسجد و برنامه های آن دعوت نماید و چنانچه این نوع جذب در زمان جذب که توضیحش خواهد آمد باشد بهتر است و اگر نه باید برنامه ای ویژه برای او ریخته شود و از این نوع جذب نباید گذشت چرا که در این جذب نیروها شرایط بهتری دارند .

د) برگزاری دوره های تابستانه، که در این روش

می توان با تبلیغات در روزهای آخر سال تحصیلی در جهت تابستان نوجوانان ، برنامه ریزی کرد و با شرایط گزینش اقدام به جذب نموده و از همانجا مراحل دیگر را شروع کرد .

ه) دوره های علمی درسی

معمولاً در تب و تاب ایام امتحانی از آنجا که خانواده ها دغدغه درسی دارند و خود نوجوانان مشغول به درس و مطالعه هستند می توان با برگزاری کلاسهای علمی درسی زمینه حضور نوجوانان در مسجد را فراهم نموده و در همان زمان با ارتباط خوب و صمیمانه شرایط را برای حضور نوجوانان به مسجد فراهم نمود ضمن اینکه پیشنهاد می شود که این برنامه حداقل از ۲۰ روز قبل از اولین امتحان شروع شود و در ایام امتحانی سبک تر شود و چنانچه کلاسها بعد از نماز مغرب و عشاء باشد ثمر بیشتری عاید می شود .

۱- شاخصه های جذب : در جذب باید توجه داشت که از آنجا که ظرفیت مسجد محدود است و امکان دارد جوابگوی همه نوجوانان نباشد پس باید در هنگام جذب ملاکهایی مشخص شده تا آنهایی که زمینه مساعدتری دارند و می توانند آینده بهتری داشته باشند سرمایه گذاری شوند هر مسجد در هر منطقه می تواند ملاکهایی را که متناسب است را اختیار کند و چنانچه ظرفیت بالایی دارد ملاکهای ساده تری را مشخص کند هر چند که اصل قرار دادن

ملاک اهمیت دارد تا هر نیرویی وارد محیط فرهنگی مسجد نشود. در زیر چهار ملاک که در همه جا مفید است معرفی می شود.

- معدل درسی : یک نیرو نباید از لحاظ درسی ضعیف باشد و برای راهنمایی حداقل معدل ۱۸ پیشنهاد می شود هر چند بنابر سطح مناطق می توان بالا و پایین شود.

- محیط فرهنگی خانواده : ملاک دوم فضای خانواده است هر قدر فضای خانواده مذهبی و دینی باشد و لو از جهت مالی و تحصیلات و مانند آن پایین باشند بهتر و مورد اطمینان تر می باشد. نوجوانانی که دارای خانواده بی بند و بار و یا از هم پاشیده می باشند زمان و نیروی بیشتری می طلبد که معمولاً از وسع ما (کادر فرهنگی) خارج است و معلوم نیست که فعالیت ما هم ثمر بدهد که تجربه همین را نشان داده است

- نزدیک بودن خانه به مسجد

از آنجا که کادر فرهنگی وظیفه دارد مردم اطراف مسجد را پوشش بدهد و نوجوانان منطقه را سر و سامان بدهد ، لذا افرادی که خانه آنها به مسجد نزدیک هستند از یک اولویتی برخوردار هستند و اگر ملاکهای دیگر را هم کمتر دارا بودند ولی بخاطر این ملاک بهتر است پذیرفته شوند تا مسجد غریب نشود و نیز فعالیت فرهنگی دچار مشکلات منطقه ای نگردد . لازم به ذکر است اگر نیرویی بعد مسافتی داشت ولی شرایط را دارا بود حتماً جذب گردد .

- روحیات خود نیرو

هر چند این ملاک قابل بحث و تأمل است ولی چنانچه نوجوانی بسیار بد کردار و زشت خو باشد و امکان دارد محیط فرهنگی را دچار بحران کند و تأثیر بد بر دیگران داشته باشد می توان در جذب او تجدید نظر شود .

۳- زمان جذب :

زمان جذب در طول سال تحصیلی با رعایت وضعیت تحصیلی دانش آموزان مقطع راهنمایی انتخاب می گردد و لذا بهترین موقع جذب از ابتدای سال تحصیلی تا قبل از امتحانات نوبت اول آنها می باشد .

جذب بصورت آهسته و پیوسته صورت گرفته و زمانی حدوداً دو ماه (از شروع به جذب تا رساندن آنها به مسجد) را به خود اختصاص می دهد . البته جذب در زمان کوتاهتری هم می تواند انجام بگیرد که این بستگی دارد به مسئولین واحد و کادر جذب و نیز از سوی دیگر نباید جذب مدت طولانی داشته باشد چرا که باعث دل سردی و کار زدگی کادر جذب شده و نوجوانان را هم نسبت به این قضیه بی تفاوت می کند .

۴- روحیات نوجوانان در هنگام جذب نیروهای نوجوان از جهات روحیات درونی در جذب دو دسته اند :

الف) نیروهای داوطلب: نیروهای داوطلب که با انگیزه درونی اقدام به ثبت نام کرده است. این نیرو در جذب مشکل خاصی ندارد ولی نیازمند پاسخگویی مناسب و مضاعف نسبت به برداشتی است که از مسجد داشته است.

ب) نیروهای غیر داوطلب: نیروهایی که دارای زمینه اند به دلایلی از قبیل کمرویی و ناآشنایی، اقدام به ثبت نام ننموده اند. در اینجا در ابتدا باید شخص مسئول خود پیش قدم شده و با وی آشنا شود و پلی برای اتصال وی به مسجد باشد.

۵- عوامل مؤثر در جذب: بعضی از عوامل مؤثر در جذب عبارتند از:

- ارتباط دوستانه و غیر رسمی مسئول با نوجوانان: ارتباط مربی با مربی یعنی برقراری نوعی رابطه صمیمی که بوسیله ایجاد درک متقابل بین مربی و مربی، توجه و محبت به او و آگاهی از وضعیت کلی زندگی او برای حل مشکلات احتمالی وی حاصل می شود. شایان ذکر است که این ارتباط ابتدا از طرف مسئول آغاز شده و بعد به صورت رابطه متقابل تبدیل خواهد شد.

- برگزاری برنامه های جذبی: در این مقطع سنی برنامه های هیجانی و شورانگیز که موجب تخلیه پتانسیل نیرو می شود مانند: اردو، ورزش، جنگ های مختلف و ... در جذب وی مؤثر است.

- وجود جمع همسالان

- هدیه دادن و تشویق

- تزئینات مناسب و پذیرایی در برنامه ها

- استفاده از ابزارهای نمادین در برنامه ها مانند: پیشانی بند، پرچم و عطر و چفیه و

- نحوه عملکرد نیروهای مسجد در محله و مدرسه

- داستان گویی و بیان نکات طنز آمیز (در محدوده شرع)

- ظاهر آراسته و منظم مسئولین

۶- مراحل جذب

الف) مرحله اول شناسایی

تعریف: شناخت نیرو توسط مسئولین جذب از نظر وجود ملاکهای جذب (که در بخش دوم ذکر شد) در نیروها جهت ورود به مسجد و ایجاد ارتباط با نیرو را شناسایی گویند .

راههای شناسایی مقدماتی نیروها :

- ۱- از طریق مدیر، ناظم ، معلم دینی و قرآن و پرورشی مدرسه
- ۲- از طریق حضور مسئولین جذب در زنگهای تفریح و حتی المقدور کلاسهای ورزشی و پرورشی .
- ۳- از طریق برگزاری اردوهای تفریحی و جذبی (این اردو یک روزه بوده و دارای برنامه های جذابی از قبیل ورزش ، جنگ و مسابقات و ... می باشد)
- ۴- شناخت افراد در دوره آزمایشی (توضیح آن خواهد آمد)
- ۵- شناخت افراد در برنامه های عمومی محله (مانند مسابقات و ...)
- ۶- پر کردن فرمهای مورد نظر (هر فرم طبق نیاز شناسایی تدوین شود)
- ۷- دعوت از خانواده ها

مرحله دوم: ارتباط دوستانه مسئول با نوجوان :

در این مرحله مسئول ، با برخورد صمیمی و گرم خود نظر نیروی دارای زمینه را نسبت به خویش معطوف می کند البته نباید این برخورد دفعته باشد بلکه مسئول خود را در یکسری برنامه های عمومی در معرض دید و توجه اعضاء قرار داده و بعد از آن شروع به ایجاد ارتباط مستقیم می کند . بعد از ایجاد ارتباط اولیه ، مسئول، اولین جلسات در جذب از مدرسه را، که بهترین مکان برای آن مدرسه است تشکیل می دهد .

تبصره ۱: در جلسات ابتدایی نمای واقعی از مسجد و برنامه های آن برای نیرو ترسیم می شود تا مسجد به عنوان محلی مناسب جهت رفع نیازهای علمی، درسی، اخلاقی، و ورزشی و ... برای او تلقی شود طبیعتاً استفاده از برنامه های مسجد جز به عضویت و حضور در آن امکان ندارد .

تبصره ۲: در این مرحله و مراحل بعدی توجه به نکات و اصول تربیتی که در فصل دوم گفته شد لازم است .

مرحله سوم: دوره آزمایشی

پس از مرحله شناسایی و ارتباط دوستانه که تقریباً طی دو ماه صورت می‌گیرد و باید دارای یک برنامه ریزی منسجم و مدون باشد نوبت به دوره آزمایشی می‌رسد برای آنکه از تضعیف برنامه‌ها جلوگیری شود و نیز مسجد برای نیروها به عنوان یک مکان عادی تلقی نشود، ورود نیروها به مسجد منوط به گذراندن یک دوره آموزشی و آزمایشی حدوداً یک ماهه نموده تا ضمن رسیدن به اهداف فوق‌نیروهای را که به نظر می‌رسد موجب تخریب و تضعیف برنامه شده و دارای ملاکهای مورد نظر نمی‌باشند را شناسایی نموده و آنها را از لیست نیروها حذف نمایند.

نکته: ۱- هنگام حذف نیروهایی ناخواسته باید دقت شود که آنها بطور صحیح و کاملاً تربیتی حذف گردند و از برخوردهای غیر تربیتی جداً پرهیز شود تا زمینه برای حضور بعداً آنها در مسجد و بین نماز گزاران از بین نرود برای این کار بهتر آن است که اولاً مسئول گروه برخورد صمیمانه خود را با او کاهش دهد و ثانیاً آزمون کتبی و احیاناً شفاهی گرفته شود و نتایج پذیرفته شدگان در تابلو نصب شود و علت نبود اسم آنها را آزمون کتبی و شفاهی اعلان کند و بدین طریق کم‌کم نتیجه حاصل می‌شود

- دوره آزمایشی شامل برنامه‌های ذیل می‌باشد:

الف) جلسات گروهی (با اسم قرآن یا ...): دو جلسه در هفته که قبل یا بعد از نماز مغرب و عشاء در مسجد برگزار می‌شود در این جلسه پنج الی ده دقیقه قرائت قرآن صورت می‌گیرد و حدود ۲۰ الی ۳۰ دقیقه در موضوعات زیر بحث می‌شود:

- اخلاق یک مسجدی نمونه

- ذکر ثواب حضور در مسجد، نماز و نماز جماعت

- آداب مسجد

- آینده یک مسجدی نمونه

- معرفی برنامه‌های آینده مسجد

- فواید شرکت در برنامه‌های مسجد

- پاره‌ای احکام مورد نیاز (مسجد، وضو، نماز و ...)

نکته: این جلسات باید با استفاده از فن بیان و در عین حال به طور ساده، روان و جذاب برای نوجوانان برگزار گردد. در پایان جلسات باید با ذکر چند معما، سؤال و اهدای جوایز و پذیرایی مختصر جلسه را به اتمام رساند.

ب) برنامه های درسی: کلاسهای رفع اشکال و برگزاری آزمونهای قبل از امتحانات .

نکته : آزمونها در این دوره ساده برگزار گردد تا نیروها بتوانند اعتماد به نفس خویش را در درس خواندن کسب کنند .

ج) برنامه های ورزشی و تفریحی : از قبیل فوتبال ، استخر ، مسابقات ورزشی ، پخش فیلمهای سینمایی مربوط به دفاع مقدس ، ضمناً بهترین زمان برای اجرای این برنامه ها جمعه ها و روزهای تعطیل می باشد .

دو نکته : اگر قرار است برنامه ها بعد از نماز باشند بهتر است که برنامه ها روزهای زوج باشد چرا که روزهای فرد دعاهای مختلف در مسجد برگزاری می شود و برنامه ها طولانی می شود و از حوصله نوجوانان خارج می شود .

- مسئول بچه های جذب شده حتماً باید نوجوانان را هنگام نماز جماعت و قبل و بعد از آن تا می تواند ساکت نماید که مزاحم عبادت دیگران نشود .

- جدول برنامه ها به شکل زیر است :

شنبه	دوشنبه	چهارشنبه	جمعه
قرآن و جلسه گروهی	جلسه درسی	قرآن و جلسه گروهی	ورزشی یا ...

- نوجوانان تأکید شوند که بعد از برنامه های مسجد بلافاصله خانه بروند و در کوچه و محله پرسه نزنند که خانواده ها از چشم مسجد نبینند و به حساب مسجد نگذارند و برای جلوگیری از این پیشآمد بهتر است که برنامه یک ماهه آزمایشی بصورت مکتوب توسط خود نوجوانان تحویل خانواده ها شود .

مرحله چهارم : ثبت نام و حضور رسمی در برنامه ها

پس از طی مراحل گذشته و مشخص شدن وضعیت نهایی افراد منتخب نوبت به ثبت نام و حضور رسمی آنها در برنامه ها می رسد . بدین خاطر از افراد منتخب دعوت می شود که حتی الامکان همراه با والدین در مراسمی در مسجد شرکت نموده تا مربی از نزدیک با خانواده او آشنا شده و پشتیبانی ضمنی او را در برنامه هاداشته باشد از آنجا که این مراسم حائز اهمیت است باید مجلل و جذاب برگزار شود و دارای برنامه های متنوعی باشد از قبیل سخنرانی (که سخنران می تواند اهمیت کار تربیتی را بیان کند) ، مسابقه ، پخش فیلم و ... این برنامه با تزئینات چشمگیر و زیبا همراه است ، سخنران این برنامه ورود نوجوانان را به مسجد تبریک گفته و جایگاه تربیتی را همراه با داستان و خاطره برای نوجوانان و خانواده ها بیان می کند .

بعد از مراسم متریان ثبت نام شده و برنامه هفتگی به آنها تحویل داده می شود در ضمن مسئول گروه از پیش تعیین شده با خانواده نوجوانان آشنا شده و ارتباط برقرار می کند .

- مهمترین علل غیبت اعضاء در مرحله ای جذب :

۱- ناآشنایی و کمرویی

۲- عدم جذابیت برنامه های مسجد نسبت به برنامه های بیرون آن.

۳- ناراحت شدن از برخورد مسئول یا یکی از اعضاء

۴- عدم پیگیری مناسب و خبر رسانی اعضاء توسط مربی

۵- منع خانواده و اطرافیان

۶- دوستان غیر مسجدی که دارای اخلاق نامناسب می باشند .

۷- ضعف درسی

۸- عدم اقناع و تبیین مناسب مباحث جذبی

۹- احساس تحقیر و افسردگی

- راهکارهای برطرف کردن علل غیبت اعضاء :

۱- خلوص و اخلاص عمل در مسئولین که شاید مهمترین عامل در هدایت افراد ارزیابی شود .

۲- ارتباط صمیمی و دوستانه مربی با نوجوانان

۳- بررسی دقیق برنامه های جذبی قبل از اجرا

۴- پیگیری و خبر رسانی فرد به فرد اعضاء

۵- نظارت دقیق مربی بر ارتباط اعضا با یکدیگر و برطرف کردن اختلاف سلیقه ها در بین اعضاء

۶- توجه خانواده به وسیله فرستادن فرمهای اطلاع رسانی و در صورت امکان صحبت های حضوری.

۷- همزبانی با نیروها و تلاش برای بیان دلشین و جذاب

۸- رحمت و دلسوزی نسبت به نیروها

۹- ایجاد روحیه اعتماد به نفس در اعضاء

۱۰- حل مشکلات درسی و سایر مسایل آن

۱۱- دادن هدیه و تشویق اعضاء به حضور در مسجد

۱۲- برگزاری جلسات و برنامه ها در مکانی با تزیینات مناسب و جذاب

۱۳- ایجاد رابطه دوستی میان اعضاء بوسیله اجرای برنامه های جمعی

۱۴- بالا بردن شناخت نیرو در زمینه دوست یابی .

۱۵- حضور منظم مسئولین در مسجد

و در آخر اینکه برای برطرف کردن غیبت اعضاء باید علت غیبت را شناسایی و برطرف کرد .

نکته : در تمام مراحل جذب مربی باید از برخورد تند و غیر منطقی با نیرو پرهیز نماید مگر در مواردی که در صورت عدم برخورد قاطع ممکن است مشکلات دیگری به بار آید ، البته این موارد کم و استثنای باشند .

مرحله ی تثبیت :

تعریف) مرحله تثبیت هر چند جزئی از مرحله رشد است ولی تفاوتی با آن دارد و بنابراین تثبیت مرحله ای است که اعضاء در آن علاوه بر حضوری منظم در برنامه ها پیوسته در نماز مغرب و عشاء و مسجد حضور خواهند داشت به شکلی که می توان آنها را به عنوان یک عضو برای مسجد برشمرد.

مرحله تثبیت از زمان آخرین مرحله جذب یعنی ثبت نام و ... شروع می شود .

شیوه ورود به مرحله ی تثبیت

با توجه به اهمیت حضور اعضاء هنگام نماز مغرب و عشاء در مسجد لازم است که سیر جلسات به طور تدریجی به سمت بعد از نماز کشیده شود (اگر بخواهد) از این رو در ابتدا این کار با برگزاری برنامه های کوتاه شبانه مانند : قرائت قرآن همراه با داستانهای کوتاه ، معما و ... صورت می گیرد .

زمان تثبیت :

معمولا یکماه کافی می باشد .

چگونگی اجرای برنامه ها در مرحله ی تثبیت :

۱- مرحله تثبیت هر شب بعد از نماز برنامه قرائت قرآن به طور گروهی به مدت ۱۰ دقیقه برگزار می شود و حتی می توان در مراحل بعدی هر شب چند دقیقه برای رفع اشکال و تقویت روانخواهی قرآن صرف کرد پس از قرائت قرآن به مدت ۱۰ الی ۲۰ دقیقه مربی جهت تشویق و ترغیب اعضاء می تواند جلسه قرآن را با مطرح نمودن سؤالات و معماهای قرآنی و متنوع به همراه اعطای جوایز جذاب و شیرین تر نماید .

۲- پس از اینکه دو هفته از برنامه جلسه قرآن گذشت صحبت‌های مربی و بعد از جلسه قرآن باید به سمت و سوی تربیتی ، اخلاقی و آموزشی بگیرد . در این صحبتها مربی در موضوعاتی از قبیل احکام ، اخلاق ، آموزشی قرآن ، مطالعات درسی و غیر درسی ، داستان ، خاطراتی از هشت سال دفاع مقدس و پاسخ به پرسشهای اعضاء و همچنین مسائل مبتلا به آنها و آن چه که اعضاء نیاز دارند در مرحله تثبیت بدانند و به آنها عمل کنند ، صحبت نماید.

۳- ضروری است که مسئول گروه برای بالا بردن روحیه ی نشاط و تنوع در برنامه های مرحله تثبیت اقدام به برگزاری برنامه های زیارتی درون شهری و برنامه های ورزشی (فوتبال ، استخر ، تیراندازی ، اسب سواری ، قایق رانی ، کوهنوردی و ...) و برنامه های تفریحی (دیدار از باغ وحش ، پارک ، موزه و ...) نماید .

۴- در مرحله تثبیت شرکت اعضاء در بزرگداشت مراسمی مانند : دهه فجر ، اعیاد ، ولادت و شهادت ائمه و هیئتهای عزاداری بعنوان برنامه های مسجد ضروری می باشد .

۵- در روزهای پایان این مرحله (تثبیت) باید بستر برنامه های معنوی را با بیان داستانهایی از ائمه (س) ، شهدا ، علما و بقیه بزرگان در زمینه های عبادی و اخلاقی با هدف الگوسازی در اعضاء به وجود آورد .

۶- از جمله برنامه هایی که در دوره تثبیت لازم است ، وجود برنامه هایی جهت ایجاد وحدت و تقویت دوستی بین اعضاء گروه می باشد. در این راستا می توان با رفتن به منازل اعضاء ، که باعث انس و الفت بیشتر خانواده ها می شود و نیز انجام فعالیتهای جمعی مانند روزنامه دیواری ، تهیه نشریه ، غبار رویی مسجد و خبر دادن اعضاء برای شرکت در برنامه ها اشاره کرد.

۷- از آنجا که هر چه ارتباط مسئول گروه با والدین قوی تر باشد امر تثبیت اعضا آسانتر و سریعتر صورت می گیرد ، لذا این ارتباط را می توان به صورت برگه های اطلاع رسانی از برنامه های مسجد ، صحبت‌های تلفی و حضوری و شرکت در مناسبات و ... ایجاد کرد .

۸- لازم است در ایام نزدیک به امتحانات نوبت اول ، برنامه های درسی در اولویت برنامه های گروهها در مرحله تثبیت قرار گرفته و با برگزاری جلسات رفع اشکال و دادن نمونه سوال و پرسش از دروس بصورت شفاهی و کتبی به اعضاء کمک شود .

۹- در پایان مرحله ی تثبیت یک اردوی یک یا دو روزه برگزار می شود و نیروهای تثبیت شده در آن حضور پیدا می کنند . در این اردو ضمن برگزاری برنامه های تفریحی، نمونه زندگی یک بسیجی عملاً به آنها آموزش داده می شود . برخی از برنامه های این اردو عبارتند از : خواندن نمازهای یومیه در اول وقت و حتی المقدور بصورت جماعت ، برگزاری برخی برنامه های رزمی ابتدایی ، صبحگاه ، کوهنوردی و ...

نکات قابل توجه در مرحله تثبیت :

۱- بهتر است در جلسات قرآن ابتدایی جزء سی ام قرائت شود و مسئول گروه به خاطر تشویق و علاقه مند نمودن اعضاء به قرائت قرآن از اشکال گیری در مورد عدم رعایت قواعد تجویدی توسط اعضاء در حد ممکن خودداری نماید .

۲- در صحبتهایی که بعد از قرائت قرآن بیان می گردد نباید موضوعات مطرح شده دفتاً و هر شب باشد بلکه باید به صورت تدریجی و طبق ظرفیت و توان و علاقه اعضاء در یک برنامه هفتگی به طور منظم اجرا گردند تا اعضاء نسبت به استماع این مطالب احساس علاقه و تشنگی نمایند .

۳- زمان اجرای برنامه های ورزشی و تفریحی باید به گونه ای باشد که به درس اعضاء لطمه ای نزد ، بهتر آن است که این برنامه ها در روز های جمعه و تعطیل اجراء گردد .

۴- ممکن است ایامی مانند عید نوروز یا امتحانات ثلث بین اعضاء و مسجد دوری موقتی ایجاد کند لذا لازم است بعد از این ایام با برگزاری اردو و یا یک برنامه قوی دیگر انسجام گروهها را حفظ نمود .

۵- از صحبتهای خصوصی که شرح آن در اصول تربیتی گذشت نباید در این مرحله غافل شد .

۶- ممکن است برخی اعضاء در این مرحله غیبت هایی هر چند کم داشته باشند که علل غیبت و راههای برطرف کردن آن همان است که در مرحله جذب بیان شد .

۷- برای حل مشکلات اخلاقی و تربیتی یک عضو ابتدا مربی در جلسه گروه موضوع را مطرح و بدون اینکه آن را متوجه شخص یا اشخاص خاصی بکند سعی در بر طرف کردن آن در عضو می نماید و در صورتی که این صحبت عمومی مؤثر واقع نشود مسئول گروه بطور خصوصی مشکل و حل آن را به وی بیان می کند .

مرحله رشد :

آخرین مرحله از مراحل فعالیت در دوره راهنمایی مرحله رشد می باشد ، که بلافاصله بعد از مرحله ی تثبیت شروع می شود و محدوده زمانی تقریباً ۳ سال را در خود جای داده است و تا رساندن نیروها به واحد متوسط ادامه دارد در این مرحله تمامی ابعاد قابل رشد اعضا تکامل پیدا نموده و علاوه بر آن بر روی استعداد های نهفته آنان نیز به طور جدی کار می شود . باید توجه داشت که این مرحله مهمترین مرحله از مراحل تکامل نیروهاست و دقت عمل و توجه به موارد و اهداف این مرحله گام بسیار مهمی در ثبات همه مراحل داشته باشد .

ابعاد رشد :

با توجه به اینکه رشد مفهومی عام دارد و شامل موارد و نکات زیادی می تواند باشد ما به چند بُعد از ابعاد آن که اهمیت فوق العاده ای دارد و نشاندهنده یک نوجوان در مسیر تکامل است اشاره می کنیم که به قرار ذیل است:

- رشد معنوی

- رشد آموزشی

- رشد هنری و ورزشی

- رشد فعالیتی

که به ترتیب به تعریف ، اهداف ، راهکارها و برنامه ها می پردازیم .

الف) رشد معنوی

منظور از رشد معنوی این است که نوجوان بصورت تدریجی دارای روحیات ایمانی قوی و یک انسان مؤمن و اهل عمل به فرائض و ... باشد

- بسیاری از مربیان دینی به این نکته توجه ندارند که رشد تنها به آموزش علوم نیست چرا که بسیاری کسانی که با اینکه دارای معلومات دینی بسیار هستند ولی روح ایمان در آنها تبلور نیافته و رفتارها گفتارهای آنها براساس معلومات شان نیست (فلذا ما این بعد از رشد را به تنهایی آورده ایم و به آن خواهیم پرداخت) در اهمیت این نوع رشد همین را

بگوییم که اگر مرتبی به این سمت حرکت نکند بسیاری از کارهایی که انجام می شود یا کم اثر و یا بی اثر خواهد بود. بدین منظور دو نوع برنامه پیش بینی شده است:

الف) برنامه آموزشی: که در رشد آموزشی به آن پرداخته می شود و بصورت کلی رشد آموزشی معنوی است.

ب) برنامه غیر آموزشی

در برنامه های غیر آموزشی هر چند که در دل آنها آموزش نهفته است ولی با آن متفاوت است و بدین منظور راه های زیر پیشنهاد می شود:

۱) رفتار، گفتار و عمل خود مربی اگر مطابق با اصول و احکام الهی باشد بیشترین نقش را در رشد معنوی مرتبی به همراه دارد لازم به ذکر است که منظور از رفتار و گفتار در همه زمینه ها و در همه موقعیت ها است نه فقط در مسجد، مثلاً اگر مربی به نیرو بصورت عملی آموزش ندهد که هنگام مواجه با مشکلات در اردو و ورزش باید توسل کند و یا نذر کند زیارت عاشورا بخواند بلکه فقط هنگام تدریس از فواید توسل صحبت کند به این هدف نائل نمی شویم.

۲) استفاده از اصول تربیتی که در بخش (اول) به آنها اشاره شد از جمله:

- الگودهی و توجه به الگوهای انسانی

- عادت دادن به فضائل اخلاقی

- اهمیت دادن به صحبت های خصوصی

۳- برنامه ریزی جهت انجام بعضی از واجبات و مستحبات بصورت فردی و یا گروهی مثل: نماز، نماز جمعه، روزه، قرائت قرآن، ادعیه و زیارت، التزام به بعضی نوافل (نافله عشاء)، تقلید به تسبیحات حضرت زهراء (س) و پوشش مناسب و

نکته: در برنامه ریزی باید توان مرتبی را ملاحظه کرد و طوری نباشد که باعث دل زدگی شود خصوصاً نوجوانان که دارای معرفت کمتری هستند از برنامه های طولانی مگر در موارد خاص پرهیز گردد.

۴- بر پایی و یا شرکت در بعضی از برنامه ها مثل مراسمات اهل بیت (ع) و گرید بر مصایب آنان، و نیز بر پایی مسابقات مختلف با موضوع هدایت شده مانند مسابقه روزنامه دیواری با موضوع بسیج یا دهه فجر و ...، حضور در موزه های دفاع مقدس و مانند آن، جشن تکلیف و ...

۵- بر پایی اردوهایمانند اردوی مشهد مقدس ، قم ، مناطق جنگی و ... و دیدارهایی مانند دیدار با علما و خانواده شهداء و

نکته : نکته ای که بسیار مهم است حتماً حوصله و ظرفیت متربیان باید در برنامه های فوق لحاظ شود و چنانچه برنامه های فوق همراه با ظرافتهای هنری و جذاب برگزار شوند بسیار مؤثرتر و اشتیاق نوجوانان را همه افزایش می دهد .

ب) رشد آموزشی

در رشد آموزشی هدف ما این است که از یک سو مطالب دینی و مورد نیاز را به متربی آموزش داده و بدنبال آن مبانی اعتقادی و عملی او محکم شود و از سوی دیگر در درس و مدرسه نیز کوشا و موفق باشد . البته باید توجه داشت از آنجا که دوره نوجوانی چند سال مختلف (۱۲ تا ۱۶ سالگی) را در بر می گیرد لذا در برنامه ریزی باید به تفاوتها توجه داشت و بنابراین بعضی از مباحث آموزشی مختص به سن خاص و بعضی دیگر مشترک بین همه سنین نوجوانی می باشند بعنوان نمونه در سن دوم راهنمایی معمولاً نوجوانان پسر به بلوغ می رساند و برنامه خاص خودش را می طلبد .

رشد آموزشی پیرامون ۸ محور قرار دارد که عبارتند از :

قرآن - تاریخ و سیره معصومین (ع) و انبیاء - جلسات کتاب - اخلاق - عقاید - علمی درسی - احکام - تاریخ جریانات سیاسی

در ادامه به برنامه ریزی و اجرای هر کدام از محورهای فوق می پردازیم .

۱- قرآن

آموختن مفاهیم شیرین و کاربردی قرآن همراه با داستانهای آموزنده و نیز تسلط بر قرائت ، تجوید و حفظ آن باعث نزدیک شدن نوجوانان به قرآن شده و با توجه به اهمیت فراگیری قرآن در سطوح و سنین مختلف موجب رشد و شکوفایی آنان خواهد شد . روند آموزش قرآن در این مقطع به ترتیب زیر است :

۱- آموزش روانخوانی

در این مرحله به آموزش حروف مقطعه ، صداهاى کوتاه ، حروف مدى و ... پرداخته مى شود ، بايد توجه داشت كه برنامه آموزشى روانخوانى حتماً بايد داراى زمانبندى مشخص باشد و از طول كشيدن زياد آن جلوگیری شود و بهتر است كه اين مرحله تا ابتداى ورود به دوم راهنمايى پايان پذيرد .

۲- تجويد

بعد از آموختن قواعد روانخوانى و تمرين آن نوبت به مرحله تجويد مى رسد كه شام مباحثى همچون : مخارج حروف ، صفات حروف ، قواعد تجويدى و ... مى باشد . در مرحله تجويد دو نکته را بايد توجه داشت اول اينكه قواعد تجويد در حد نياز و اختصار آموزشى داده شود و از مباحث طويل و عريض تجويدى بر حذر بود و دوم از تصحيح نماز و بالاخص قرائت سوره حمد و توحيد غافل نشود. اين مرحله معمولاً در طول سال دوم راهنمايى به اتمام مى رسد.

۳- آموزش حفظ قرآن

حفظ قرآن به چهار صورت مى باشد :

الف) حفظ كل قرآن كريم

ب) حفظ چند جزء قرآن كريم (مانند جزء سى قرآن)

ج) حفظ موضوعى مانند موضوعات اخلاقى مثل احسان به والدين و يا موضوعات عقيدتى مثل واقعه غدير

د) حفظ سوره هاىي مشخص مثل سوره مباركه حجرات كه داراى مضامين اخلاقى زيادى مى باشد .

چند نکته

- مرحله حفظ لزوماً در طول مراحل قبل نمى باشد بلكه مى تواند همراه با هر مرحله حفظ قرآن نيز صورت بگيرد يعنى كسانى كه مشغول به آموزش روانخوانى قرآن هستند سوره هاىي را حفظ كنند .

- از آنجاىي كه حفظ قرآن به نوجوانان اعتماد به نفس مى دهد و باعث تحسين خانواده ها نيز مى شود برنامه ريزى دقيقترى مى طلبد تا نتيجه آن مشخص شود .

- آنچه كه با تجربه ثابت شده و آثار بهتري نيز داشته حفظ موضوعى و نيز حفظ سوره هاى مشخص مفيدتر مى باشد.

۴- آموزش مفاهيم

آخرین مرحله از آموزش قرآن آموزش مفاهیم قرآن است که می بایست پیام ها و مفاهیم قرآن را از طریق داستانهای انبیاء و ذکر پاره ای از نکات اخلاقی ، عقیدتی و تربیتی مطرح کرد . ضمناً این مرحله همراه با مراحل قبل است یعنی در طول آموزش ها هر گاه که موقعیتی ایجاد شد می توان پیامی از قرآن را اهداء کرد .

چند نکته ی کلی : الف) تمرین رکن بسیار مهم در یادگیری می باشد و لذا تا موقعی که متربی تمرین نکند در امر آموزش پیشرفت خوبی حاصل نمی شود .

ب) بهتر است مربی در حین آموزش مراحل توجهی به لحن و صوت نیز داشته باشد و بصورت تدریجی آنها را صاحب صوت و لحن نیکو نیر بگرداند و چنانچه افراد مستعدی در این زمینه پیدا شوند آنها را راهنمایی کند .

ج) در هیچکدام از مراحل برنامه ریزی و زمانبندی فراموش نگردد.

د) کتابهای حلیه القرآن ۱ و ۲ نیز آموزش روخوانی و تجوید قرآن نوشته حسن جیبی بسیار مناسب می باشد .

۲- اخلاق

در آموزش اخلاق بدنبال این هستیم که متربی دارای اخلاقی خوب و نیکو و پیراسته از رزائل اخلاقی باشد و بدین منظور موضوعات زیر که متناسب به این سن می باشد پیشنهاد می شود :

اخلاق ناپسند

اخلاق پسندیده

۱- مسخره کردن

۱- احسان به والدین

۲- غضب

۲- راستگویی و صداقت

۳- تقلب

۳- عفو ، بخشش و اغماض

۴- ناسزاگویی

۴- امانت داری

۵- تنبلی

۵- صبر

۶- حسد و راههای مبارزه با آن

۶- ایثار و فداکاری

۷- غیبت و راههای مبارزه با آن

۷- خوش خلقی

- ۸- رعایت احترام به دوستان
- ۸- تکبر و راههای مبارزه با آن
- ۹- آراستگی و پاکیزگی
- ۹- ریا و راههای مبارزه با آن
- ۱۰- نظم و انضباط
- ۱۰- تهمت و راههای مبارزه با آن
- ۱۱- گریه بر مصائب اهل بیت (ع)
- ۱۱- دروغگویی و راههای مبارزه با آن
- ۱۲- توجه به صلّه رحم و اخلاق در خانواده
- ۱۲- منفی بافی
- ۱۳- توجه به دعا و توسل به اهل بیت (ع)
- ۱۳- بی نظمی
- ۱۴- محبت اهل بیت (ع)
- ۱۴- بدخلقی
- ۱۵- همت بالا داشتن
- ۱۶- آداب دوستی و دوستیابی
- ۱۷- راههای شکرگزاری
- ۱۸- آداب اجتماعی
- ۱۹- شوخی و مزاح و حدود آن
- ۲۰- وفای به عهد
- ۲۱-

چند نکته :

- ۱- مفاهیم اخلاقی را بهتر است بصورت شأن نزولی آموزش داد یعنی اگر موقعیتی پیش آمد برای ایثار و فداکاری آن را بصورت علمی و عملی آموزش داد.
- ۲- مفاهیم اخلاق را می توان در غالب جلسات هفتگی ، برنامه ها و سخنرانیهای هیئت و دوره های تعریف شده مثل دوره بهاره (با توجه به فضای ضد اخلاقی بهار) تابستانه و مانند آن اجرا کرد .

۳- توجه به نیاز متریبان در انتخاب موضوعات اخلاقی برعهده مربی می باشد و سرگروه باید مطابق با نیاز آنها موضوعات را انتخاب و آموزش دهد.

۴- مسئولین مفاهیم اخلاقی را از طریق بیان داستان ها ، روایات و ... آموزش داده و بدنبال ان نوجوان با روحيات ائمه ، علما و شهدا و ملکات فاضله آشنا شده و می توانند برای مقید شدن به آنها و دور از ساختن رزائل اخلاقی گام بردارند .

۳- احکام

از آنجا که عمل به احکام شرعی وظیفه هر انسان مسلمان می باشد و عمل به احکام نیز بدون آموزش دقیق امکان پذیر نمی باشد ، لذا یادگیری احکام برای اعضا ضروری می باشد و در آموزش احکام بدنبال این هستیم که نوجوان تسلط نسبی بر احکام مبتلا به پیدا کند و نسبت به رعایت احکام شرعی حساس و مقید شود .

برای آموزش احکام جهت هر پایه تحصیلی جدول زیر پیشنهاد می شود :

اول راهنمایی	دوم راهنمایی	سوم راهنمایی
وضو	جایگاه احکام در اسلام	وضوی جیره ای
احکام شرایط وضو	اجتهاد و تقلید	تیمم
نماز و احکام آن	غسل و احکام آن	شکیات نماز
واجبات نماز	مطهرات	خوردن و آشامیدن
مبطلات نماز	احکام آبها	احکام نگاه
نجاسات	انواع نماز (آیات ، مسافر ، جمعه و ...)	احکام موسیقی
احکام مسجد ، قرآن و سلام کردن	روزه و احکام آن	احکام تخلی
	بلوغ و نشانه های آن	عاریه ، صدقه ، اشیاء پیدا شده

چند نکته :

۱- کلاسهای احکام باید بطور مداوم در طول سال برنامه ریزی شود یعنی هیچ ماهی از سال بدون آموزش احکام نباشد و لو گاهی کم یا زیاد باشد بالاخص در دوره تابستانه ساعاتی در نظر گرفته شود .

۲- چنانچه درمحور احکام از روشهای نوین آموزشی و در مواردی که امکان دارد بصورت عملی (مثل وضو ، نماز ، ...) آموزش صورت بگیرد ، امر یادگیری آسان شده و مطالب ماندگاری بیشتری پیدا می کنند .

۳- در سنین دوم و سوم راهنمایی چنانچه آموزش از روی رساله مراجع خود و یا با آن تطبیق داده شود و اختلافات ذکر شده متربی با تکالیف خود بیشتر آشنا شده و کلاس مفید تر خواهد بود (البته با رعایت اختصار)

۴- ایجاد رغبت در نوجوانان نسبت به یادگیری مسائل شرعی از طریق جذاب سازی های لازم مثل بیان روایاتی در خصوص یادگیری احکام ، اهدای جوایز ، در نظر گرفتن حجم معقول مطالب ، ایجاد پرسش ، تحقیق دادن ، برگزاری امتحانات ساده تستی و جذاب ، استفاده از طنز (که عدم علم به مسائل شرعی را تقییح کند) و ... بسیار مفید و مؤثر است .

۵- از جشن بلوغ می توان در تشویق به عمل احکام استفاده نمود.

۴- عقاید

- مهمترین رکن در رشد آموزشی ، آموزش عقاید می باشد چرا که در پرتو مباحث اعتقادی نوجوان با مبانی دین آشنا شده و بعد از آن مبانی او تقویت شده و نیز سطح فهم مباحث عقلی در او بالا می رود برای آموزش عقاید جدول زیر پیشنهاد می شود:

اول راهنمایی	دوم راهنمایی	سوم راهنمایی
نشانه های خداوند در وجود انسان	اهمیت مباحث اعتقادی	اهمیت مباحث اعتقادی
نشانه های خداوند در آفاق	صفات ثبوتیه و سلبيه	فلسفه بلاها و مصائب
برهان نظم	نبوت عامه و خاصه	برهان امکان و وجوب
صفات خداوند متعال	امامت و شرائط آن	عصمت پیامبران
سیمای بهشتیان و دوزخیان	راههای خدا شناسی	عدل الهی
	دلایل نیاز به انبیاء	توحید نظری و علمی (توکل ، محبت ، عبودیت و ...)

شرك ، اقسام و آثار آن	راههای شناخت انبیاء	
معاد	امتیازات انبیاء	
ولایت فقیه	معاد (شاهدان ، برزخ و ...)	

چند نکته :

۱- از آنجا که مباحث اعتقادی عقلی و کمی خشک هستند مربی از شیوه های کلاسداری و استفاده از داستانها و ... غافل نماند .

۲- بهتر است متریان مطالب را یادداشت کرده و یا کتاب و یا جزوه ای در دست داشته باشند .

۳- برای کلاسهای عقایدی می توان از اسامی مانند شگفتیهای آفرینش ، آموزش دین و بهره برد .

۴- جهت سرفصلهای فوق کتاب اصول عقاید محسن قرائتی و چهل درس آقای قائمی پیشنهاد می شود .

۵- تاریخ و سیره اهل بیت (ع) و انبیاء (س)

ضرورت مطالعه تاریخ و سیره ائمه و انبیاء(ع) بر هیچکس پوشیده نیست و از آنجا که همیشه تاریخ قابلیت تکرار دارد آشنایی با تاریخ می تواند آگاهی زیادی به متریان بدهد و از تکرار وقایع تلخ جلوگیری کرده و نسل نوجوان ما را بیدار کند علاوه بر اینکه آشنایی با تاریخ و سیره بزرگان باعث تحول و تأثیر گذاری شگرف نیز می شود .

چند نکته :

۱- در آموزش تاریخ و سیره بهتر است سرگذشت هر چهار معصوم (ع) در یکسال بیان شود ولی زندگی و دلاوریها و شجاعتهای امیرالمؤمنین علی علیه السلام در هر سه سال بیان شود .

۲- ظرف بیان تاریخ و سیره می تواند کلاس مستقل باشد و یا در جلسات اخلاق و قرآن بیان شود .

۳- لحظات حساس تاریخ مثل سقیفه ، عاشورا و مانند آن طوری بیان شود که غیرت دینی و شیعی در دل نوجوان تثبیت پایدار شود .

۴- تاریخ انبیاء علاوه بر آنکه بسیار شیرین است دارای مفاهیم اخلاقی بسیار می باشد .

۶- تاریخ و جریانات سیاسی اخیر

در آموزش این موضوع بدنبال این هستیم که نوجوان بتواند حق و باطل را در عصر جدید تشخیص بدهد مثلاً بداند حکام مستبد قاجاریه ، پهلوی و امثال آن چه افراد کم خرد و چه خیانت‌هایی کرده اند و از سوی دیگر بدانند شهید مدرس ، شیخ فضل الله نوری ، امام خمینی (ره) و بزرگان دیگر چه خدمت‌هایی انجام دادند .

چند نکته :

۱- آموزش تاریخ و جریان‌ات می تواند در غالب کلاسی خاص با عنوان شخصیت شناسی باشد و یا می تواند در ظرف جلسات اخلاق و یا تاریخی و سیره معصومین (ع) بصورت تطبیقی باشد .

۲- در آموزش این موضوع حوادث سالهای اخیر مثل جریان فتنه ی سبز اموی فراموش نشود .

۷- جلسات کتاب

جلسه کتاب عنوانی است که چند صبحی است در بعضی مجموعه های فرهنگی رایج شده است و منظور از آن، جلساتی است بصورت تدریسی، مشاوره ای و کنفرانسی که در طی آن موضوعی مشخص می شود مثل دوستی و دوست یابی و متریبان خواسته می شود که حول این موضوع کتابی را مطالعه کنند و یا خودشان هم در مورد آن فکر کنند و سپس در جلسه به توضیح و تبیین پردازند و سپس مربی به اصلاح و جمع بندی پردازد .

این جلسات دارای محاسن زیادی است از جمله این که باعث تعمیق مطالب در ذهن متریبان می شود ، ذهن آنها را فعال می کند ، قدرت بیان آنها را قوی می کند و ..

چند نکته :

۱- در جلسات کتاب می توان کتابی را بنابر نیاز مشخص کرد مثل کتب شهید مطهری (ره) از جمله داستان و راستان ، جاذبه و دافعه امام علی (ع) و بر محور این کتب جلسات را دایر کرد .

۲- سعی شود جلسه کتاب در طول سال برگزار شود و برای ورود به آن شرایطی مانند معدل، حضور خوب گذاشته شود .

۸- علمی درسی

در محور علمی درسی خواهان این هستیم که مربی در درس و مدرسه اش به توفیقات خوبی برسد و دانش آموزی کوشا و نمونه باشد و بدین منظور موارد زیر پیشنهاد می شود :

الف) آموزش روشها، آداب و تاکتیکهای درس خواندن و مطالعه

ب) مشخص کردن ایام امتحانات دو نیم سال و بر پایی دوره ای چند هفته ای قبل از شروع امتحانات با محوریت دروس مدرسه به شیوه های تدریس ، رفع اشکال ، برگزاری آزمون و مانند آن ضمناً بدین منظور باید کلیه فعالیت های دیگر تقلیل پیدا کند.

ج) بنابر نیاز و سطح درسی متریان ، می توان در طول سال کلاسهای درسی (ریاضی ، زبان ، عربی و ...) برگزار می شود .

د) اهدای جوایز به معدهای بالا و یا آنهایی که معدل های بهتری نسبت به سال یا نیمسال قبل داشته اند در ملاءام

ر) آگاهای از وضعیت برنامه ریزی و عملکرد درسی متریان از طریق گزارشگری و سپس رفع نقص و اصلاح آن .

س) ایجاد فضای درسی از طریق تابلو ، سخنرانی ، مباحثه و ...

ی) توصیه های اسلام در خصوص مطالعه و درس مانند : دعای مطالعه ، قرائت آیت الکرسی ، خوردن عسل ، کم خوری و نخوردن پنیر در صبحانه و ... فراموش نشود .

نکات کلی (در رشد آموزشی)

۱- برای هر کدام از محورهای آموزش کتاب یا جزوه ای مشخص شود و علاوه بر استاد در دسترس متریان نیز قرار گیرد .

۲- دادن کارنامه ی رسمی به متریان در جدیت بیشتر آنها مؤثر است .

۳- برنامه ریزی سبب می شود مطالب تکرار و یا ناخوانده قرار نگیرند .

۴- از اساتید متخصص در آموزش استفاده شود بالاخص محور قرآن .

ج) رشد هنری و ورزشی

نوجوان همانطور که احتیاج به رشد معنوی و آموزشی دارد نیازمند به رشد در زمینه ی هنری و ورزشی نیز می باشند و این بُعد آنقدر مهم است که نبود یا کمبود آن چه بسا به دو قسم دیگر لطمه ای جدی وارد کند چرا که روح و جسم هر انسانی در هر سنی نیازمند به لطافت های هنری و ورزشهای مفیدی می باشد ، بدین منظور مریبان باید برای این دو موضوع برنامه ریزی خوبی داشته باشند .زمینه های فعالیت های هنری و ورزشی نسبت به هر منطقه می تواند متفاوت باشد که ما در زیر به آنچه که تقریباً مشترک می باشد اشاره می کنیم :

۱- هنری

در زمینه هنری برنامه های زیر پیشنهاد می شود :

تواشیح ، صوت و لحن قرآن ، یونولیت بری ، خوشنویسی ، طراحی و نقاشی ، سرود تئاتر ، منبت کاری ، تعمیر وسائل خانگی ، الکترونیک (ساخت زنگ اخبار و ...) ، کاشت و پرورش بعضی گیاهان ، و آشنایی با رایانه و ...

چند نکته :

۱- با توجه به حجم برنامه های در سال تحصیلی برنامه ها هنری در تابستان قابل اجرا هستند ولی از یک یا دو مورد مثل سرود ، تواشیح ، در طول سال تحصیلی غافل نشد .

۲- سعی شود کلاس به مقصدی برسد و در آخر متریان به نتیجه ای برسند چرا که در غیر این صورت باعث سرخوردگی و پس از آن عدم استقبال روبرو می شویم .

۳- چنانچه بعضی کلاسها در مکان مخصوص مثل کارگاه و... اجرا شود بهتر است .

۴- خواست خانواده ها در انتخاب رشته ها لحاظ شود.

۲- ورزشی : در زمینه ورزشی رشته های زیر پیشنهاد می شود :

شنا ، ورزشهای رزمی مثل رزم آوران ، دومیدانی ، پینت بال ، کبدی یا همان زو ، پینگ پنگ ، فوتبال ، دوچرخه سواری ، کوهپیمایی و کوهنوردی و ...

چند نکته :

۱- برنامه های ورزشی باید در طول ۱۲ ماه سال بر نامه ریزی شود ولی در تابستان و نوروز ساعت بیشتری اختصاص یابد .

۲- در برنامه های ورزشی دقت شود که هدف فقط تفریح نیست و لذا علاوه بر تفریح ، آموزش (مثل آموزش شنا) و نکات تربیتی نیز مورد توجه قرار بگیرد مثلاً می توان جملاتی پند آمیز و اخلاقی درباره یک ورزشکار از جمله خوش اخلاقی و تواضع در محل نصب نمود .

۳- حتی المقدور از مکان مناسب و وسائل ورزشی مطلوب استفاده شود .

۴- مربی همراه با مربی ورزش کند .

۵- از برگزاری جام های ورزشی پرهیز شود چرا که وظیفه مربیان تربیتی ، فعالیت فرهنگی و تربیتی است نه ...

۶- در ورزش می توان نکات ضعف و قوت متربی را شناسایی کرده و در رفع یا تقویت آنها تلاش کرد .

(د) رشد فعالیتی:

خداوند در درون انسانها نیروهای نهفته ای قرار داده که هر انسانی می تواند با شناختن خویش به استعدادهای خود پی ببرد . نوجوانان دارای استعدادهای بسیاری هستند که باید با ایجاد زمینه های بسیار موجبات شکوفا شدن آنها را فراهم نمود. یکی از راه های بروز رشد استعدادهای نوجوانان مسئولیت دادن به آنها می باشد .

روحیه نوجوانان به گونه ای است که می توان بوسیله مسئولیت دادن شخصیت آنها را شکوفا نمود و رذایلی همچون تبلی و احساس پوچی را در آنها زائل و فضایلی همچون حس مسئولیت پذیری ، نظم ، تواضع و فروتنی را در آنان ایجاد و تقویت نمود .

در رشد فعالیتی علاوه بر مواردی که ذکر شد بدنبال آن هستیم که مطالب و مواردی که در طی آموزش آموخته است را بکار ببندد و آموزش از صرف تئوری بودن خارج شود مثلاً در مباحث اخلاقی خوش اخلاقی ، صبر ، پرهیز از خشم را آموخته است و او باید بتواند در مسئولیت و فعالیتها آنها را بکار بندد .

چند نکته :

۱- مسئولیت دادن باید به گونه ای باشد که این کار در میان بقیه به صورت یک ارزش مطرح گردد و کسانی به چنین فیضی نائل شوند که ویژگیهای لازم برای دریافت آن مسئولیت را داشته باشند یعنی نسبت به دریافت آن مسئولیت ، نسبت به سایرین در اولویت باشند تا مسائلی چون تبعیض و تفرقه میان اعضا پدید نیاید^۱

۲- در مسئولیت دادن باید تا حدودی دست متربی باز باشد تا خود بتواند فکر کند و ابتکار به خرج دهد ولی از دور تحت کنترل باشد .

۳- بعضی از مسئولیتها به قرار زیر است :

- مسئول حضور و غیاب

- مسئول ورزش

- مسئول قرآن

- مسئول تدارکات و پشتیبانی

^۱ جزوه مسجد موسی بن جعفر (ع)

۴- برای مسئولیتها شرح وظائفی مشخص شود تا امر نظارت آسانتر شود .

۵- مسئولیتها و فعالیتهای بصورت گردش بین نوجوانان باشند تا استعدادهای مختلف آنها شکوفا شود .

۶-

بخش سوم

اردوهای فرهنگی تربیتی

اردو

و

چگونگی برگزاری آن

برنامه ریزی

در اردو

فصل اول

سیر و سفر در اسلام

از دیدگاه اسلام سیر و سفر در کنار ماهیت تفریحی آن باید هدفمند بوده و دارای اثرات روحی معنوی و تربیتی باشد . قرآن کریم در چهار جا دستور به سیر و سیاحت داده و آثاری نیز برای آن بر شمرده است که عبارتند از :

الف) دیدن سرانجام دروغگویان^۱

ب) دیدن عاقبت خطاکاران ، مجرمین و کسانی که نافرمانی از دستورات الهی را پیشه خود ساختند .^۲

ج) دیدن کیفیت آفرینش و اعتقاد به آخرت^۳

د) دیدن آثار به جا مانده از پیشینیان و آگاهی از احوال آنان^۴

بر این اساس ، اگر در کنار آثار ظاهری ، جسمی و روحی مسافرت و اردوها که عبارت است از رفع خستگی ، تجدید روحیه ، نشاط و آرامش روحی و روانی ، به هدفمندی آن نیز توجه شود و با بصیرت از این نعمت استفاده گردد ، پله ای از پله های کمال طی خواهد شد . چنانکه امام علی (ع) می فرماید : « غرّب عن الاوطانِ فی طلبِ العلی » یعنی برای رسیدن به اهداف بلند و متعالی مسافرت کن .

تعریف اردو :

تعریف لغوی : اردو واژه ای است عربی که ریشه در زبان ترکی دارد و به معنای « لشکرگاه » به کار می رفته است فرهنگ عمید واژه اردو را چنین معنی کرده است : اردو محل تجمع افراد برای تمرین و تفریح است ، همچنین به محلی که ورزشکاران یا پیشاهنگان گرد هم آیند نیز اطلاق می شود .

تعریف اصطلاحی : اردو فعالیتی سازمان یافته ، نظام مند و هدفمند است که به صورت گروهی و با برنامه های معین ، تحت نظارت و هدایت مربی در محیطی خارج از محدوده فعالیت های روزمره برگزار می گردد .

گرایش غالب اردو آموزشی و پرورشی است البته در فضایی کاملاً متنوع ، مساعد ، با نشاط ، و با هدف تربیت و سازندگی . اردو را می توان مصداقی خوب برای تحقق عملی احادیث و روایات دانست .

^۱سوره انعام آیه ۱۱

^۲سوره نحل آیه ۶۹

^۳سوره عنکبوت آیه ۲۰

^۴سوره روم ، آیه ۴۲

مهمترین ویژگیهای اردو

بنابر آنچه در تعریف اردو گفته شد، می توان مهمترین ویژگیهای اردو را به شرح زیر بیان کرد:

۱- هدفمندی

۲- ایجاد فضایی با نشاط، متنوع و دل انگیز متناسب با شرایط سنی و روحی مخاطبین.

۳- برانگیختن حس صفا، صمیمیت و همکاری و احترام میان اعضاء

۴- ایجاد زمینه برای زندگی مستقل و اعتماد به نفس و رشد و شکوفایی استعدادها

۵- تقویت حس مبارزه با مشکلات و آمادگی مواجه شدن با شرایط غیر طبیعی و فوق العاده و غلبه بر آنها.

۶- تنوع در برنامه ها (تفریح، سرگرمی، آموزشی، ورزشی و ...)

۷- تجربه ی کار گروهی و ...

اهداف اصلی اردو

- شناسایی نیروها در محیط اردو از جهت نقاط ضعف و قوت آنها طبق روایت: « فی تغیر الاحوال علکم جواهر الرجال » جوهره افراد در تغییر احوالات آنان معلوم می شود.

- القا و نهادینه شدن روحیاتی همچون ایثار، گذشت، صبر در برابر سختیها و ...

- تثبیت عملی مطالبی که در مسجد برای نیروها بیان شده است.

- ایجاد فرصت برای تقبل مسئولیت و شخصیت پذیری

- افزایش روحیه تعاون و مشارکت جویی

- آماده ساختن افراد برای مقاومت در برابر مشکلات و تنگناها

- پرداختن به تفریحات سالم و بر طرف کردن نیازهای جسمی و روحی نوجوانان بوسیله اردو.

- غنی سازی اوقات فراغت بر پایه ارزشهای دینی و اخلاقی

- آشنایی با تاریخ و تمدن کهن اسلامی - ایرانی و شخصیت های برجسته دینی ، علمی ، فرهنگی ، سیاسی به منظور الگوسازی .

- جامه عمل پوشاندن به اهداف خاص تری که برای اردو در نظر گرفته شده .

- و در آخر آماده سازی نیروها جهت اخذ تصمیمات مفید برای رشد اخلاقی و علمی خویش پس از اردو .

نکته :

تعیین شعار و اهداف اردو توسط کادر اردو و با توجه به خصوصیات فردی و نیازهای اخلاقی و معنوی نیروها و مشکلات گروهها تعیین می گردد .

اقدامات برگزاری اردو

الف - پیش از اردو

- دقت لازم در زمان برگزاری اردو به نحوی که مقارن با ایام امتحانات سرما یا گرمای بیش از حد و ... نباشد .

- بررسی و تأیید مکان برگزاری اردو

- پیش بینی و تصویب بودجه برگزاری اردو و منابع مالی

- محاسبه تعداد افراد شرکت کننده و به حساب آن پیش بینی تعداد کادر مورد نیاز ، وسیله نقلیه و هزینه و ...

- تقسیم وظایف و تعیین کادر اجرایی و توجیه کامل آنان

- دریافت رضایت نامه کتبی از سرپرست و احراز صحت امضاء

- احراز سلامت شرکت کنندگان و نداشتن بیماریهای خاص

- برگزاری جلسه توجیهی با حضور همه شرکت کنندگان و ارائه تذکرات لازم به آنها

- بیمه حوادث و غرامت تمامی اعضاء از طریق یکی از شرکتهای معتبر بیمه یا بسیج

- اخذ معرفی نامه معتبر از محل اعزام کننده با درج نام و نام خانوادگی مسئول اردو و تعداد نفرات خطاب به مراکز فرهنگی ، تفریحی ، انتظامی و ... جهت همکاری یا تخفیف ویژه .

- تهیه جدول زمان بندی شده اردو به صورت روزانه و ارائه رونوشت آن به مسئولین بخش های مختلف اردو .

- وسیله نقلیه (اردوهایی که با اتومبیل برگزار می شود)

- شناسایی و پیش بینی وسایل نقلیه متناسب با تعداد شرکت کنندگان به طور استاندارد

- تدارک وسایل نقلیه دارای معاینه فنی ، بیمه سرنشین و هماهنگی و توجیه کامل رانندگان .

- کنترل و نظارت بر راننده ها نسبت به قوانین و راهنمایی و رانندگی و شئون اسلامی و اخلاقی

مسیر حرکت :

- پرهیز از پراکنده شدن افراد در صورت توقف اضطراری و مراقبت نسبت به عدم عبور افراد از عرض جاده ها

- انتخاب مسیر مناسب حرکت به گونه ای که از اماکنی از قبیل عتبات عالیات ، موزه های جذاب ، مکان های علمی و تاریخی و ... کاملاً بهره برداری شده و با توضیحات مربی تاریخچه یا اعمال و آداب این اماکن به شرکت کنندگان تفهیم گردد .

حتی الامکان مسیر حرکت تازه ، کوتاه و جذاب باشد .

- در طول مسیر رفت و برگشت درهراتومبیل یک مربی حضور داشته باشد

- برنامه های کوتاه و جذاب داخل وسائل نقلیه می تواند تاثیر زیادی داشته باشد .

خواندن دعای سفر ، اجرای مسابقات کوتاه ، لطفه های خوشمزده ، سرودهای جمعی ، معرفی افراد و ...

امور فرهنگی و تبلیغی

- فضا سازی قبلی مسجد و اردوگاه ، از طریق نصب پلاکارد ، تراکت و ...

- تهیه جوایز و هدایای فرهنگی برحسب برنامه های پیش بینی شده .

- تدارک برگزاری مسابقات و برنامه های جذاب

- تدارک نماز خانه در بهترین موقعیت اردگاه و همچنین فضاهای مورد نیاز (سالن اجتماعات ، کلاس ، فضای صبحگاه و ورزشی و ...)

امکانات مورد نیاز

- بررسی امکانات موجود در محل اردو و تطبیق با برنامه های اردو و پیش بینی کلیه امکانات مورد نیاز
 - تذکر لازم نسبت به همراه داشتن وسایل کمک های اولیه
 - توصیه ی جدی کتبی و شفاهی ، به کلیه شرکت کنندگان جهت همراه داشتن و ساییل و لوازم شخصی
- مورد نیاز از قبیل :

- لوازم غذاخوری (قاشق ، چنگال ، لیوان ، بشقاب ، و ...)
 - وسایل بهداشت شخصی (مسواک و خمیر دندان ، حوله ، لوازم حمام ، دستمال ، ملحفه یا پتو ، شانه ، دمپایی ، لوازم شنا ، نخ و سوزن و ...)
 - لوازم عبادی (مهر ، جانماز ، قرآن ، مفاتیح ، تسبیح ، چفیه)
 - لباس و کفش فصل (لباس اضافه)
 - ساک دستی و ...
- ب (حین اردو

توصیه های فرهنگی و تبلیغاتی

- شروع اردو با یاد و نام خدا
- برگزاری جلسه اولیه و اعلام برنامه های اردو
- زمینه سازی برای احترام به قوانین و مقررات و شئون اخلاقی و اجتماعی
- اجرای برنامه های پیش بینی شده مطابق جدول تنظیمی
- آشنا ساختن دانش آموزان با آداب زیارت و همچنین زندگی نامه و سیره عملی شخصیت زیارت شده تدارک و برنامه های خاص معنوی در اردوهای زیارتی
- آشنایی نوجوانان با احکام شرعی مربوط (نماز مسافر و ...)

- فضا به گونه ای ساخته شود که اوقات خوش توأم با حفظ حرمت ها و شئون اسلامی باشد .
- به نوجوانان توصیه می شود در همه جا و همه وقت مروج فرهنگ دینی و انقلابی باشند و از انجام کارهای مغایر با شئون اخلاقی و دینی پرهیز نمایند .
- نظارت و ارزشیابی فعالیت ها و معرفی بهترین ها و تشویق آنان
- تهیه گزارش تصویری (عکس و فیلم) از فعالیتهای انجام شده
- سعی شود برنامه های محتوایی تحت الشعاع برنامه های تفریحی قرار نگیرد .
- در صورت تقارن ایام اردو با مناسبت های ملی و مذهبی ویژه ، برنامه های متنوع و جذابی برای گرامی داشت این مناسبت ها پیش بینی و اجرا گردد .
- پرهیز از ایراد مباحث خشک و شفاهی و یک طرفه و اقدام به پرورش و آموزش از راههای غیر مستقیم ، همچون پر بار کردن جنگ ها ، هسته ها ، کارگاه ها و برگزاری جلسات اندیشه و نظر .
- تدارک گروههای امر به معروف و نهی از منکر به صورت غیر رسمی و غیر مستقیم از بین خود شرکت کنندگان و توجه کامل آنان نسبت به اهمیت اجرای این دو فریضه و اتخاذ راهکارهای مناسب و ظریف برای آن.
- تشکیل برنامه بدرقه و استقبال شرکت کنندگان اردو با برنامه هایی نظیر : خروج و ورود از دروازه قرآن ، خوش آمدگویی به آنها با استفاده از واژه های زیبا ، پلاکارد ، دود کردن اسپند ، پاشیدن گلاب و ...
- برنامه ریزی دقیق برای سهولت در خرید سوغاتی و پرهیز از پراکنده شدن افراد در مغازه ها و ...
- تهیه نمونه هایی از سوغاتی ها و نمایش آن در اردوگاه و تهیه آن برای علاقه مندان به صورت متمرکز یا هماهنگی با یک یا چند فروشگاه معتبر و سوق دادن شرکت کنندگان به آن فروشگاهها
- پرهیز از همراه داشتن لوازم گران قیمت و مبلغ زیاد پول و ...

توصیه های بهداشتی

- از مصرف مواد غذایی مشکوک و خوردنی های غیر استاندارد و تاریخ گذشته به شدت پرهیز شود .
- رعایت بهداشت فردی و عمومی در همه جا و همه حال

- پرهیز از پراکنده کردن زباله در محیط اطراف و قرار دادن زباله ها در کیسه های مخصوص .

- پرهیز از استفاده افراد از لوازم بهداشتی همدیگر (مسواک ، حوله و ...)

ج) پس از اردو

- برنامه ریزی و اجرای جلسه آخر و جمع بندی اردو با شرکت کنندگان

- اعطاء هدیه ای به رسم یاد بود به تمامی شرکت کنندگان .

- تقدیر و تشویق گروهها ، افراد و سرگروههای فعالتر و ..

- بررسی نقاط ضعف و قوت اردو با مشارکت شرکت کنندگان از طریق پرسش فرم و ...

-حلالیت طلبیدن نیروها از همدیگر و نیز مسئولین و نیروها

-مقایسه برنامه ریزی قبلی اردو و آنچه در اردو اجرا شد و بدنبال آن ارزیابی کردن

- برنامه ریزی خوب برای ایام پس از اردو و در مسجد و ... که ارتباط ضعیف نشود .

- در معرض دید گذاشتن عکسهای اردو و همراه با اهدای سی دی و فیلم اردو .

انواع اردو

اردو از دیدگاههای مختلفی قابل تقسیم است از جمله :

الف) از نظر زمان برگزاری اردو

۱- اردوی نیم روزه

۲- اردوی یک روزه

۳- اردوی چند روزه

ب) از نظر موقعیت جغرافیایی

۱- اردوی بومی - محلی

۲- اردوی درون استانی

۳- اردوی برون استانی

۴- اردوی کشوری

۵- اردوی خارج از کشور

ج) از نظر محتوا

۱- اردوی علمی - آموزشی

۲- اردوی فرهنگی - هنری

۳- اردوی تربیتی - زیارتی

۴- اردوی تربیتی ، تفریحی و سیاحتی

۵- اردوی تربیتی و ورزشی

۶- اردوی نظامی

۷- اردوی ترکیبی (از مجموعه اهداف)

د) از نظر هدف

۱- اردوی جذبی

۲- اردوی تثبیتی

۳- اردوی رشد .

به جهت نوع نوشته ای که داریم به توضیح قسم آخر یعنی اردو از نظر هدف می پردازیم .

اردوی جذبی

این اردو بعد از شناسایی نیروهای مستعد در مدارس و پس از شرکت دادن منظم آنها در برنامه های جذبی که شرح آن در بخش دوم آمد برگزار می گردد و هدف آن شناسایی نهایی نیروها و برقراری ارتباط صمیمانه و دوستانه با آنها می باشد که اردو بهترین مکان برای رسیدن به این هدف است .

اردوی جذبی معمولاً یک روزه می باشد و در مکانی مناسب که با روحیه نوجوانان (مکانی سبز و دارای زمین بازی) سازگار باشد برگزار می شود .

برخی از برنامه های اردوی جذبی

۱- نظام جمع ساده جهت گرفتن آمار دقیق و برقراری نظم (قبل از حرکت)

۲- اجرای برنامه های تبلیغاتی در مسیر حرکت (مسابقات مختلف ، همخوانی ، سرود و تواشیح و ...)

۳- جلسات قرآن که بعد از مستقر شدن در مکان اردو و در بهترین زمان ممکن برگزار می گردد که شامل : همخوانی قرآن و بیان داستانهای جذاب از قبیل جنگهای امام علی (ع) و جنگهای صدر اسلام و همچنین طرح چند سوال هوش و اعطای جوایز به جواب دهندگان .

تذکر : این جلسات می بایست چنان جذاب و پرمحتوی باشند که نیروها برای شرکت در جلسه بعد لحظه شماری نمایند .

۴- ورزش : بعد از جلسات قرآن نیروها با توجه به گروههای خود تقسیم بندی می شوند و به برنامه های تفریحی از قبیل فوتبال ، تنیس و ... می پردازند که پس از آن پذیرایی صورت می گیرد .

۵- برگزاری نماز جماعت که می تواند صحبت کوتاه امام جماعت ما بین دو نماز و طرح سوال و دادن جایزه را نیز در برداشته باشد . (این برنامه توسط امام جماعتی که با روحیات نوجوانان آشناست اجرا شود)

اردوی تثبیت

این اردو بعنوان آخرین مرحله تثبیت است به مدت دو روز و در یکی از مکانهای سرسبز واقع در استان برگزاری می گردد . این اردو می تواند زمینه ساز خوبی برای شرکت نوجوانان در برنامه ها باشد .

برخی از برنامه های پیشنهادی این اردو عبارتند از :

۱- مراسم دعا مانند زیارت عاشورا و ...

۲- جلسات قرآن گروهی و بیان مطالبی که گروه به آنها نیاز دارد و مطالبی درباره نماز، نماز جماعت و فضیلت آن

۳- جلسات خصوصی با نیروها جهت برقراری ارتباط صمیمانه با نیروها و حل مشکلات شخصی نیروها

۴- جنگهای ورزشی و شادی که شامل مسابقات ورزشی از قبیل: طناب کشی و ...

مسابقات و بیان لطیفه و ...

اردوی رشد

اردوی رشد در جهت رشد نیروها با توجه به هدف و محتوای مورد نیاز اجرا می شود که گاهی یکروزه و گاهی چند روزه می باشد و ضمناً لازم به ذکر است هر سال حداقل یکبار اردوی چند روزه جهت رشد سریع نیروها برنامه ریزی شود چرا که تثبیت مطالب بیان شده و کسب مراتب اخلاقی بالاتر همراه با فضای خوب، نوجوانی مطلوب تر است.

بعضی برنامه های پیشنهادی عبارتند از:

۱- مراسم میثاق با شهداء و خاطره گویی توسط یکی از رزمندگان ۸ سال دفاع مقدس، ضمناً خواندن دکلمه، سرود و پخش فیلم نیز از قسمتهای دیگر این برنامه است.

۲- مراسم شبی با قرآن با حضور قاریان و حافظان نوجوان

۳- برنامه های بازدید از مناطق فرهنگی و تاریخی

۴- جلسات قرآن گروهی شامل بیان کردن بعضی از فضیلتهای اخلاقی و برخی از نقاط ضعف گروه و نکاتی که در اردو نیاز است به آنها پرداخته شود مانند: ایثار، گذشت، صبر و ...

۵- جلسه شامگاهی که قبل از خواب برگزار می گردد و شامل قرائت قرآن دسته جمعی، بیان نقاط ضعف و قوت اردو و همچنین نکاتی که باید به آنها توجه شود می باشد.

۶- برگزاری مسابقات ورزشی و گردشهای تفریحی

نکته: نکاتی که در قبل گفته شد و بعداً ذکر می شود در هر اردویی مهم و قابل اجرا می باشد لذا از آنها استفاده

مسئولین اردو هر چند روح حاکم بر اردو و مشارکت عمومی است و افراد و گروهها در پیشبرد اهداف و مراحل اردو نقش زیادی دارند، اما برخی فعالیتهای کلیدی و مدیریتی اردو باید به افراد شایسته و با تجربه محول گردد تا اردو در برنامه ریزی و اجرا با مشکلی مواجه نگردد.

شرح وظایف مسئولین اردو

۱- مسئول اردو

مسئولیت تمامی اقدامات و فعالیتهای مرتبط با اردو (قبل ، حین و پس از اردو) به عهده مسئول اردو می باشد ، مسئول اردو علاوه بر آنکه باید دارای خصوصیات بارزی چون صداقت ، محبت ، ذکاوت ، خلاقیت ، تعهد ، تقوی ، دور اندیشی ، نوآوری ، مسئولیت پذیری ، امانتداری ، حسن برخورد ، شجاعت و برخورداری از دانش و تجربه کافی باشد ، باید توانایی های لازم برای انجام برنامه های اردو و مدیریت صحیح آن ، برخورد صحیح و منطقی با حوادث و اتفاقات پیش بینی نشده را داشته باشد و بتواند با پرهیز از اضطراب و هیجانات روحی و با اعتماد به نفس و قدرت تصمیم گیری و ایجاد هماهنگی ، بر مسائل و مشکلات فائق آید .

وظایف و مسئولیت ها :

الف) تعیین کادر اجرا کننده اردو و پیگیری و هماهنگ نمودن کلیه مسئولیتهای واگذار شده .

ب) نظارت کامل بر حسن اجرای برنامه های اردو از قبل تا بعد از اردو .

ج) برگزاری جلسات کادر اردو و بررسی مسایل تربیتی نیروها برای تعیین اهداف و شعار اردو .

د) بررسی مشکلات تربیتی نیروها در اردو و پیگیری جهت رفع آنها

نظارت کامل بر مسئولان

و) اتخاذ تصمیمات مناسب در بحرانها و اتفاقات احتمالی

ز) ارائه گزارش کمی و کیفی اردو به امام جماعت و مسئول مافوق خود .

ط) تشکیل جلسات با کادر اردو در فرصتهای مناسب جهت بررسی مشکلات اردو و حل آنها

ل) تشکیل و شرکت در جلسه ارزیابی اردو و بیان نقاط ضعف و قوت اردو

برآورد دقیق هزینه اجرای اردو و منابع تأمین آن .

۲- معاون اردو

الف) انجام بخشی از وظایف مسئول برای اجرای بهینه برنامه های اردو

- ب) پیگیری ، هماهنگی و اخذ گزارش از مسئولان تدارکات ، تبلیغات و... و ارایه آن به مسئول اردو
- ج) شرکت در جلسه ارزیابی اردو و تنظیم گزارش نهایی اردو به صورت کتبی و حتی الامکان مصور

۳- مسئول نظارت و ارزش یابی

- تهیه فرم نظر سنجی و تکمیل آن توسط شرکت کنندگان
- نظارت بر فعالیتهای گروهی و فردی
- تهیه گزارش عملکرد (نقاط ضعف و قوت) و ارائه آن به مسئول اردو

۴- مسئول تبلیغات

الف) قبل از اردو

- تنظیم برنامه زمان بندی شده اردو با توجه به اهداف و شعار تعیین شده و ارایه به مسئول اردو
- ایجاد شور و شوق و علاقه نسبت به اردو از روشهایی مانند نصب مطالب مربوط به اهداف اردو و عکسهای اردوهای قبلی در تابلو اعلانات
- برنامه سازی تبلیغاتی اردو به معنای تهیه مطالب و ملزومات تبلیغاتی
- جمع آوری ، تحویل گرفتن و حفظ و نگهداری وسایل تبلیغاتی مورد نیاز اردو و

ب) حین اردو

- اجرای برنامه ریزی از پیش تعیین شده در اردو
- جهت دهی برنامه های اردو با هدف و شعار اردو
- استفاده از نیروهای مستعد در انجام فعالیتهای تبلیغاتی با مشورت مسئول مربوطه
- انجام امور عبادی شامل : اقامه نماز جماعت (مقدمات ، تهیه زیر انداز ، مهر ، جانماز ، پیش بینی آب وضو ، اذان و اقامه ، هماهنگی با امام جماعت ، مؤذن و مکبر ، تعقیبات نماز ، ادعیه ، مسائل شرعی و ...)

- انجام امور تبلیغاتی (پارچه نویسی ، تراکت ، آماده سازی فضا و توزیع نشریه و امثال آن تهیه و نصب اقلام تبلیغاتی در وسائل نقلیه ، ...)

- برگزاری جلسات دعا و نیایش (توسل ، ندبه ، زیارت عاشورا و ...)

- انجام مسابقات فرهنگی به تناسب مقتضیات اردو

- اهتمام به آماده سازی ، تهیه و نصب و یا درج شعارهای ارزشی اردویی .

ج) برنامه های بعد از اردو

- تحویل وسایل به مسئولین مربوط

- گزارشی از عملکرد تبلیغات در اردو

...-

۵- مسوول تدارکات

- برنامه ریزی تدارکاتی اردو و برآورد هزینه ها

- جمع آوری امکانات و وسایل تدارکاتی مورد نیاز مصرفی و غیر مصرفی

- پیگیری وسایل نقلیه و مکان مناسب با نوع و برنامه های اردو

- محافظت از اموال و وسایل و باز گرداندن به موقع اموال به انبار و صاحبان آنها

- انجام تمام برنامه های تدارکاتی در اردو اعم از پذیرایی ها ، تهیه و توزیع غذا ، حفاظت محل ، نظارت بر کیفیت

حمل و نقل افراد و وسایل

- ثبت تمامی هزینه ها جهت تسویه حساب خرجهای اردو و با امور مالی

شرکت در جلسه ی ارزیابی اردو و ارائه گزارش مالی اردو

- تعیین چند نفر نیروی مناسب جهت انجام وظایف محوله

...-

-جمع آوری مبلغ اردو از افراد شرکت کننده و تهیه فهرست کادر و اعضای اردو

-حساب دقیق خرجهای تبلیغات، تدارکات و ... اردو به طور روزانه در کل

-شرکت در جلسه ارزیابی اردو و ارائه گزارش مالی اردو

-حفظ و نگهداری مبالغ پولهای اردو

۷-وظایف مسئولین گروهها در اردو

الف)پیش از اردو

-ایجاد جو مناسب و آماده سازی نیروها جهت استفاده بیشتر نیروها از اردو با بیان نکات اخلاقی و تربیتی از قبیل صبر، ایثار، گذشتو ...

-تنظیم مباحث و انجام مطالعات مورد نیاز مطابق با اهداف و شعار اردو

-شرکت در جلسات اردو جهت تعیین اهداف و شعار اردو و بررسی مسائل

تربیتی اردو و همچنین بررسی مشکلات گروهها .

- کمک به واحدهای دیگر جهت تهیه امکانات مورد نیاز و نیز برنامه سازی متناسب با آن .

ب) حین اردو

- بیان مباحث مهم و مورد نیاز نیروها و تلاش برای حل مشکلات آنها با انجام صحبت‌های خصوصی و عمومی

- ایجاد ارتباط صمیمانه و دوستانه با نیروها در جهت القای نکات تربیتی و اخلاقی

- شرکت دادن نیروهای گروه در انجام کارهای مختلف و اجرای برنامه های اردو

ج) پس از اردو

برنامه ریزی برای تثبیت یافته های اردو و یاد آوری ساعات و لحظات آن

حضور در جلسه ارزیابی اردو و بررسی نقاط ضعف و قوت جهت بکارگیری در برنامه های بعدی .

۸- مسؤول امور ورزشی و تفریحات

- تعیین گروهی از شرکت کنندگان جهت همکاری در امور تربیت بدنی و تفریحی

- برنامه ریزی و برگزاری مسابقات ورزشی با پیش بینی امکانات و لوازم مورد نیاز

- ایجاد رقابتهای سالم گروهی

- برنامه ریزی و تدارک امکانات لازم برای اجرای برنامه هایی از قبیل: شنا، کوهنوردی، راه پیمایی و ...

- برگزاری مراسم نرزش صبحگاهی

- پیگیری و تهیه و نصب تراکت هایی با مضمون آثار روحی و جسمی ورزشی در محیط اردوگاه با هماهنگی امور تبلیغات

- بررسی امکانات و مناطق تفریحی و ایجاد ارتباط جهت استفاده .

فصل سوم

اصول کلی

حاکم بر اردو

۱- آزادی و اختیار

شرکت کنندگان در اردو نباید احساس کنند که تحت فشار و انتخاب های اجباری هستند و در برابر یک برنامه بسته شده قرار گرفته اند ، بلکه باید احساس کنند که به انتخاب آنان احترام گذاشته می شود . بنابراین ، برای ایجاد چنین حسی باید فعالیت ها ، برنامه ها و مقررات اردویی در فضایی بسیار منطقی و با حضور همه افراد پذیرفته و به اجرا گذاشته شود ، البته این آزادی نباید منجر به لطمه خوردن ارکان اردو و ایجاد خود سری و هرج و مرج گردد .

۲- شادی و نشاط

روح کلی حاکم بردارد و باید براساس ایجاد فضایی شاد و با نشاط برای شرکت کنندگان باشد . برای ایجاد چنین فضایی حسن برخورد مسئولین و مربیان اردو ، خوشرویی ، خوش برخوردی ، مهربانی و صمیمیت آنها و همچنین تبلیغات و آذین بندی مناسب و ... نقش زیادی دارند . طبیعی است که رعایت این اصل نباید موجب پامال شدن اصول اخلاقی و عواطف دینی شود .

۳- حاکمیت روح دینی و اخلاق اسلامی

اعمال ، افکار و رفتار مربیات و شرکت کنندگان باید حاکی از روحیه و اخلاق و شخصیت اسلامی آنان باشد ، رعایت موازین شرعی ، اهتمام به برنامه های دینی از قبیل نماز ، دعا ، نیایش و پیشتاز بودن خود مسئولین و مربیان در عمل به آداب و احکام دینی می تواند در ایجاد چنین فضایی کمک بسیار مؤثری باشد .

۴- نظافت ، انضباط و رعایت مقررات

از اهداف برگزاری اردوها ، نهادینه شدن اموری از قبیل نظافت ، انضباط و رعایت مقررات در نوجوانان است . تأکید بر رعایت این امور در بالا بردن کیفیت اردو بسیار مؤثر خواهد بود .

۵- اجتناب از برگزاری کلاسهای درسی مستقیم

در اردو زمینه های بسیاری برای انتقال مفاهیم و افکار مورد نظر وجود دارد که ما را از برگزاری کلاسهای خشک مدرسه ای بی نیاز می کند . باید زمینه ها را شناسایی و با استفاده از آن ، اقدام به انتقال مفاهیم مورد نظر نمود ، البته چنانچه اردویی بر مبنای علمی و درس ریخته شود این اصل قابل خدشه است .

برنامه های اردو

هر چند برنامه های اردو به تناسب نوع ، هدف امکانات و سلائق و ... متغیر است ، اما رئوس کلی برنامه های اردو می تواند متشکل از عناوین ذیل باشد :

- جلسه توجیهی و اعلان برنامه ها (می توان هر روز بعد از نماز صبح برنامه را تا پایان روز اعلان کرد)

- اجرای مراسم نماز و نیایش (نماز های یومیه ، و دعاهای مختلف

- مراسم و ورزش صبحگاهی

- اوقات تغذیه (صبحانه ، نهار و شام همراه با میان وعده ها)

- تنظیم زمانی برای ورزش (کوهنوردی ، فوتبال ، شنا ، و ...)

- برنامه های تفریحی و بازدید ها (اماکن و ..)

- تنظیم و اجرای برنامه هایی با اهداف مشخص (مثل تشکیل هسته های علمی و ...)

- اجرای مسابقات متنوع دینی ، فرهنگی و ورزشی

- زمانی برای استراحت و آسایش

- برگزاری جُنگ و جشن ، عصرانه و شبانه

- جلسات با سرگروه

.....-

اینک بنا بر اهمیت و حساسیت ، به اختصار به تشریح برخی از برنامه های ویژه اردو می پردازیم .

اجرای مراسم نماز و نیایش

در فضای اردو از آنجا که نوجوانان از بعضی متعلقات به دور هستند و حسی خداجویی آنها تقویت می شود . مناسب است با برنامه ریزی دقیق و کارشناسانه از این فرصت بهترین استفاده را نماییم .

شاخص ترین فعالیت دینی در اردو برگزاری نماز جماعت است ، لذت تفریح ، سرگرمی ، بازی و استراحت در طبیعت برای شرکت کنندگان خیلی شیرین است ، ولی برگزاری یک نماز با شکوه با رعایت شرایط و حساسیت ها می تواند تأثیر معنوی زیادی در خاطره آنان بگذارد که لذت تفریح نیست .

برای رسیدن به این مطلب موارد ذیل توصیه می شود :

۱- اذان گفتن نوعی سنت و فرهنگ دینی است و ندایی برای دل کندن از تعلقات دنیوی و روی آوردن به معبود بی همتا ، هر چند پخش اذان از رادیو توسط نوار راحت تر است ، اما ادای آن توسط خود افراد و یا همخوانی آن توسط جمع ، تأثیر ماندگارتری در اذهان دارد .

۲- پرهیز از اجباری کردن نماز جماعت و زمینه سازی برای اشتیاق خود افراد به شرکت در نماز جماعت ، از قبیل طرح فضائل نماز جماعت و تأثیرات روحی و روانی آن ، برگزاری مسابقات کوتاه بین نماز و آذین بندی نمازخانه ، برخورد صمیمی و خوب امام جماعت ، حضور مسئولین اردو در نماز جماعت و ...

۳- بر پایی نماز جماعت صبح ، با توجه به سن مخاطبین و فصل برگزاری اردو ، اجرا شود و حتماً لازم نیست که زمان بیداری حتماً هنگام اذان صبح باشد ، هر چند اگر با میل و رغبت در اول وقت بیدار شوند و نماز را اقامه کنند بهتر است .

۴- تنظیم برنامه ها و انتخاب زمان مناسب برای اقامه نماز به گونه ای که مقارن با زمان خستگی یا گرسنگی آنان نباشد .

۵- مراسم دعا و نیایش حتی الامکان کوتاه و با صوت دلنشین و زیبا و ترجمه روان باشد .

چند نکته در باره اقامه نماز

- مراسم نماز کارحاشیه ای نیست ، بلکه باید کاملاً برنامه ریز شده و اثرات آن بررسی شود .
- مراسم نماز نباید مانند صبحگاه نظامی اجباری شود ، بلکه باید نقش هدایت گرانه در آن لحاظ گردد و تذکر خصوصی و فردی به افراد بی اعتنا نیز نباید فراموش گردد .
- سخنرانی بین نماز کوتاه ، متنوع و جذاب بوده و هر چند وقتی یکبار ایراد گردد .
- نماز صبح نمازی استثنایی است و نباید با نمازهای دیگر مقایسه شود . نباید نماز را با خاطره ای ناخوش همراه کنیم ، بلکه باید زمینه را برای اقامه با شکوه آن فراهم آوریم ، مثلاً
- الف) توجه کنیم شرکت کنندگان شب ها را زودتر استراحت کنند و از برنامه گذاشتن در ساعات آخر شب پرهیز کنیم
- ب) لازم نیست اول اذان صبح آنان را بیدار کنیم البته اگر بتوانیم زمینه میل و رغبت آنان را به گونه ای افزایش دهیم که خود، داوطلب اقامه نماز صبح اول وقت باشد بسیار خوب است .
- ج) هرگز با خشونت و به صورت نظامی آن ها را برای نماز بیدار کنیم و از قرائت آرام قرآن و مناجات برای این کار استفاده نماییم .
- د) در صورت لزوم از بین افراد کسانی را که از همه با نشاط تر و شادتر است را به عنوان مسئول بیدار باش انتخاب کنیم . مسئول بیدار باش را توجیه کنیم که افراد را فرد به فرد و با آرامشی بیدار کنند و از فریاد زدن ، سوت زدن و ... پرهیز کنند .

جشن و جُنْگ

برنامه جشن و جُنْگ برنامه ای است صمیمی ، خودمانی ، شاد و نه چندان جدی که بسیار مهیج و جذاب است و می توان آن را صبح یا عصر و یا شب اجرا کرد .

شرایط و مقتضیات برگزاری این جشن عبارت است از :

۱- مدیر یا برنامه گردان قوی و مسلط

۲- مجری خوش رو ، بذله گو و خوش سخن و آشنا به زمینه های هنری ، فرهنگی و هنرهای نمایشی .

۳- زمان و مکان مناسب

۴- آمادگی مخاطبین

۵- آماده سازی وسائل و افراد مورد نیاز جهت اجرای برنامه

برنامه های پیشنهادی

۱- نمایش های کوتاه (پانتومیم و تئاتر و ...)

۲- سرودهای جدی و شوخی

۳- لطایف ، طنز و حکایت های خنده آور

۴- تک خوانی نیروها

۵- طنز و تردستی

۶- خاطره گویی

۷- اجرای مسابقات مختلف (ماست خوری و پفک خوری ، دویدن با گونی ، و ...)

۸-

تبلیغات اردویی

یکی از وظایف اصلی واحد تبلیغات ، تبلیغات و فضا سازی می باشد ، تبلیغات در روح و روان آدمی بسیار تأثیر گذار است . از مصادیق تبلیغات در اردو « شعارهای اردویی » است . این شعارها باید کوتاه ، جذاب و دارای مضامین بلند و منطبق با آرمان و اهداف اردو بوده تا بتواند تأثیر گذار باشد . از نظر نوع خط ، رنگ زمینه ، جذاب و در مناسب ترین مکان باشد . برخی از شعارهای مناسب اردو عبارتند از :

۱- نماز تبسم روح است ۳- گل چیدن هنر نیست ، گل کاشتن هنر است .

۲- اردو تمرین زندگی است ۴- گل زدن خوب گل بودن بهتر

۵- مرگ بر آمریکا ، اسرائیل ، انگلیس ، منافق

۶- ما در اردو یاد می گیریم که « با هم » بخندیم ، نه « به هم ، بخندیم »

۷- اردو یعنی تلاش همکاری ، سازندگی و شادابی

۸- یا حسین شهید ، یا زهرا ، یا مهدی ، یا رسول الله ، یا علی

۹- فکر کن تصمیم بگیر عمل کن

۱۰- برد و باخت ، مهم نیست ، دوستی ها مهم است

۱۱- کجا با این عجله؟! بسم الله یادت نره

۱۲- نه از کاه کوه بسازید نه از کوه ، کاه

۱۳- همه کوجه های شیطان ، بن بست است .

۱۴- گناهکار ، عروسک کوکی شیطان است .

ختم صلوات

یکی از فعالیت هایی که می تواند ضمن ایجاد رقابتی سالم و سازنده در فضا سازی معنوی اردو بسیار مؤثر باشد ، « ختم صلوات » است . این فعالیت برای داخل اتوبوس ، قطار ، و اوقات فراغت و سایر جاها که امکان استقرار طولانی مدت وجود دارد ، مناسب است .

ابتد امری به تبیین جایگاه بلند « صلوات » از قرآن و حدیث می پردازد و به این ترتیب ضمن ایجاد انگیزه ، آمادگی شرکت کنندگان را افزایش می دهد . به خصوص اگر این نکته را بدانند که آثار و برکات صلوات مترتب بر خود صلوات فرستنده می گردد .

آنگاه اعلام نماید که مثلاً ۱۴/۰۰۰ صلوات را به نیت ۱۴ معصوم و برای سلامتی آقا امام زمان (عج) ختم می کنیم سپس عدد ۱۴/۰۰۰ را بین جمع حاضر تقسیم می کنند و هر کس به دلخواه تعدادی از آن را قبول می نماید . اسامی افراد و تعداد ذکر صلوات انتخابی در لیستی یادداشت می گردد و بدین ترتیب اردو با ختم ۱۴/۰۰۰ (یا هر عدد دلخواه دیگری) صلوات عطر آگین می گردد .

مناسب است از قبل نسبت به همراه داشتن تسبیح به شرکت کنندگان تذکر لازم داده شود. لازم به ذکر است «صلوات یکی از اذکار و ادعیه پر ارزش است که در قرآن کریم و روایت وارده از ائمه اطهار (ع) جایگاه بسیار ویژه ای دارد

در قرآن کریم ضمن بیان این نکته که خداوند متعال و فرشتگان همه بر پیامبر (ص) صلوات می فرستند از مؤمنین می خواهد که آنان نیز در این فیض سهیم باشند.

«ان الله و ملائکته یصلون علی النبی یا ایها الذین امنوا صلوا علیه و سلموا تسلیماً»^۱ در روایتی از پیامبر (ص) وارد شده که صلوات شما بر من موجب قبولی دعا و پاکی اعمال شماست.^۲ در روایت دیگر از آن حضرت داریم برای حل مشکلات خود زیاد بر من صلوات بفرستید زیرا صلوات غم و قصه را از بین می برد، روزی را زیاد می کند و حاجت ها را روا می سازد^۳

صدقه دادن و نکات قابل توجه

یکی از سفارشهای موکد اسلام که علاوه بر آثار معنوی بسیار در سلامتی شخص و همراهان او مؤثر است دادن صدقه و دعا کردن با توجه است، اما جمع آوری صدقه هنگام حرکت اردو از ظرافتهای خاصی برخوردار است و لازم است نکات زیر قابل توجه قرار گیرد:

۱- فلسفه، آثار و برکات صدقه دادن بیان می شود.

۲- بهترین راه جمع آوری صدقه این است که مربی یا یکی از نوجوانان (با هماهنگی مربی) مسئولیت جمع آوری صدقه را به عهده گیرد. به این ترتیب که با گرفتن صدقه از هر فرد برای آن دعا کند یا با فرستادن صلوات روحیه خاصی را ایجاد نماید.

۳- اگر احیاناً افرادی به هر دلیل نخواستند صدقه بدهند سریع از کنار آن ها، عبور کند تا جلب توجه نگردد.

۴- صدقات در اولین فرصت و در مقابل شرکت کنندگان به صندوق صدقات ریخته شده یا به افراد مستحق داده شود.

بازدیدها

در آموزه های دینی، سفارش به گشت و گذار و تدبر در زندگی گذشتگان همواره مورد تاکید بوده است. از طرفی دید و بازدید در فرهنگ مرسوم و سنتی ما ایرانیان جایگاه ویژه ای دارد در بحث اردو نیز این مقوله جزء برنامه های

^۱ احزاب آیه ۳۳

^۲ ثواب الاعمال باب ۷۶ ح ۲

^۳ همان باب ۷۶، ج ۱۰

جذاب و پرتطرفدار است و همواره یکی از برنامه های ثابت اردوها را بازدید از مراکز زیارتی ، علمی ، تفریحی و صنعتی و ... تشکیل می دهد . آنچه حائز اهمیت است این است که بازدیدهای اردویی با بازدید های خانوادگی تفاوت دارد ، در بازدید های اردویی ، شرکت کنندگان ضمن آشنایی با تاریخچه ، فرهنگی و توانمندیهای موجود در عرصه های مختلف فرهنگی ، علمی و ... کشور در معرض القائات و ارزشهای زیر قرار می گیرند .

۱- تفکر ، دقت و عبرت از رفتار گذشتگان و سرانجام زورگویان و عاقبت بندگان صالح خدا

۲- پند و اندرز از زندگی و سیره بزرگان ، و تصمیم بر تلاش و کوشش برای ساخت فردایی بهتر .

۳- افزایش معنویت و تقویت بنیه اعتقادی و اخلاقی

نکات ضروری بازدید ها

- پیش از بازدید اطلاعاتی درباره محل بازدید ، به صورت نوشتاری یا گفتاری ، در اختیار افراد قرار گیرد .

- برای هدفمند کردن بازدیدها ، در زمان بازدید چند سوال مطرح شده و پس از ارائه پاسخ های صحیح به برندگان جوایزی داده می شود

- برای پیشگیری از حوادث ، مقررات ، ضوابط و قوانین حاکم بر محل بازدید به اطلاع کلیه افراد برسد

نکاتی در باره زیارت امام مقدسه

- پیش از بازدید ، افراد با فلسفه زیارت ، آثار زیارت ، زندگی نامه صاحب بقعه و آداب زیارت آشنا شوند .

- افراد را به وضوخانه راهنمایی کرده و همه با وضو و به قصد قربت وارد حرم مطهر گردند .

- زمینه سازی زیارت با ادعیه ، اشعار و که داخل وسیله نقلیه یا در مسیر فراهم شود .

- زمان زیارت چندان طول نکشد .

منابع و مأخذ :

- ۱- قرآن کریم
- ۲- سفینه البحار - شیخ عباسی قمی (ره)
- ۳- نهج البلاغه - سید رضی (ره)
- ۴- نقطه های آغاز در اخلاق عملی / آیت الله محمد رضا مهدوی کنی / دفتر نشر فرهنگ اسلامی
- ۵- نگاهی دوباره به تربیت اسلامی / دکتر خسرو باقری / انتشارات مدرسه
- ۶- ویژگیهای معلم خوب / آیت الله مظاهری / نشر اخلاق
- ۷- روشهای تربیت / سید مهدی موسوی کاشمیری / مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی
- ۸- جزوه درسی تعلیم و تربیت / حجت السلام و المسلمین رضا محمدی / نهمین اجلاسیه مسئولان ، اساتید و مسئولان حوزه های علمیه سفیران هدایت قم - تیر ماه ۱۳۸۷
- ۹- جزوه واحد راهنمایی مسجد موسی بن جعفر (ع) - اهواز کوی انقلاب
- ۱۰- جزوه واحد راهنمایی مسجد فاطمیه (س) - اهواز کیانپارس
- ۱۱- اصول برنامه ریزی اردوهای فرهنگی تربیتی / مسعود صفی یاری .